

№ 6
178

ОМЕР И МЕРИМА

ТРАГЕДИЈА У ПЕТ ЧИНОВА

НАПИСАО

НИКОЛА Т. ЂУРИЋ

БИОГРАД,

ШТАМПАРИЈА „МИРОТОЧИВИ“, КНЕЗ МИХАИЛОВА 54

1926.

10 = 76711219

УНИВ. БИБЛИОТЕКА

И. Бр. 48191

ОМЕР И МЕРИМА

ТРАГЕДИЈА У ПЕТ ЧИНОВА

НАПИСАО

НИКОЛА Т. ЂУРИЋ

БИОГРАД,

ШТАМПАРИЈА „МИРОТОЧИВИ“, КНЕЗ МИХАИЛОВА 54

1926.

Сва права придржана.

Л И Ц А :

Даут Атлагић, сердар	Г.	Нешковић
Али-бег, његов брат	Г.	Виловац
Алија Еминагић	Г.	Васиљевић
Селим Омерпашаић, зет Алијин	Г.	Димитријевић
Омер Љубовић, сестрић Алијин	Г.	Матејић
Шериф Омарић, пријатељ Омеров	Г.	Динуловић
Ибрахим Фетагић, већил Омеров	Г.	Ивановић
Етем }	Г.	Стефановић
Халил } шахити Омерови	Г.	Цвијановић
Мухарем }	Г.	Гошић
Јонуз } шахити Фатимини	Г.	Ђуркић
Хоџа	Г.	Спиридоновић
Хатуша Љубовића, мајка Омерова а сестра Алијина	Г-ђа	Љ. Динићка
Ђулсима, кћи њезина	Г-ца	М. Јосићева
Имаша, жена Селимова а сестра Али- јина	Г-ђа	К. Вилоччевица
Емина Диздаревића	Г-ђа	М. Тодосићка
Мерима }	Г-ђа	М. Марковићка
Хајрија } кћери њезине	Г-ца	А. Алексићева
Фатима, кћи сердарева	Г-ца	Д. Милојевићева
Хатиџа, слушкиња код сердара	Г-ђа	Д. Матејићка
Илвија, мајка Шерифова, обикуша	Г-ђа	Д. Васиљевићка
Есма	Г-ца	Љ. Јосићева
Најла	Г-ђа	В. Цвијановићка

Сѣатови, носиоци, момци.

Догађа се у Сарајеву.

ПРИКАЗАНО ПРВИ ПУТ:

у Српском Народном Позоришту у Новом Саду 2. (15.)
новембра 1911. године.

у Сомбору 6. (19.) фебруара 1912. године.

у Вршцу 20. децембра 1912. (2. јануара 1913.)

у Руми 18- фебруара (3. марта) 1913. године.

ПРВИ ЧИН.

Соба сердарева.

Лијево напријед врата, до њих решеткаст прозор. У дну на сриједи отворена врата на балкон. Десно врата. Чим се почне завјеса дизати, заори се у дну, лијево иза позорнице, пјесма:

Најдражи си, најљепши си ми ти
Од свију дана дане данашњи:
Најдражи си, најдражој водиш ме.

Пјесма се чује с почетка близу, а онда све даље, док се сасвим не изгуби. Фатима немирно вири на прозор. Хатица улази с десна, опази Фатиму на прозору, па застане.

ПРВА ПОЈАВА.

Фатима и Хатица.

Х (клима главом, за се).

Уклонити је морам Шта ће ту?
То пјевање зар нашој мазунки
Да мирну душу узнемирује
И мути јој ведрину зорице?
Не ваља ова младеж с улице —
Та улица ти све поуличи! (Гласно)
Фатима! Гугутко! (Уздахне, пуна сјете и чежње)

Еј, младости!

Та пјесма сада сав је живот њој,
А пролазници ови свијет сав,
Па свакога по којим уздахом,
Избраницама срећним завидећ',
Сад испрати. (Прислушкује, затим се, као сама себе застиђена,
смркне) То њој не приличи.

Одазвати је морам. (Приђе ближе, гласно)

Фатима!

Ф

(обазре се, радосно).

Хатица! (Руком даје знак Хатици, да јој прађе ближе)

Амо, брже! (Повуче Хатицу прозору)

Жури се!

Х.

Та куд ме трзаш? Бабо зове те.

Ф

(снуждено, мазно).

Најљепши часи тек да настану,

А ти се одмах створиш уза ме,

И немилосно: „Бабо зове те“.

Па добро — идем. Али (руком на прозор)

погледај!

Да л' видиш?

Х.

Видим.

Ф.

Свима срце, гле,

Мирином, дражи, препуњено је,

Што њима даје снагу животну

Сву седмицу до дана данашњег,

Кад, срећници, је опет обнове. —

(Пјесма престане)

Тај ашик мора да је неба дар,

Божанска искра што је ужиже

У срцу нашем Божја премилост. —

Па мени да га крати обичај?!

Х

(мрко). Неприкладно је соју господском.

А суђеник ће доћи, наћи те,

У кавезу да растеш, лепојко.

Ф.

Тај обичај! Тај стари обичај!

Па шта ће младу стари обичај?!

(Ухвати Хатицу за руку, оштро)

Да оставим га?

Х.

Боже сачувај!

Од свега, Боже, сачувај нас ти,

За господски што сој не приличи!

Ф

(загледала се опет на улицу, тргне се, узнемирено).

Ха! Опет ено! Али ко је он?

И опет овуд' пут га нанесе —

- Х (погледа на прозор).
А кога мислиш?
- Ф. Десно погледај!
- Х. Е — добар избор! Добар, гугутко.
- Ф. Замакоше, а ти га не видје.
- Х. Та видјела сам.
- Ф. Познаш ли га?
- Х. Говори, ко је?
Омер Љубовић,
А онај други Шериф Омарић.
Два побратима то су млађана,
Од куће скупа, скупа кући ће —
И никад никуд један без другог.
- Ф. Ах, Омер — да ми —
- Х (весело, зачуђено). Гле ти сада ње!
Зар Омер твоје очи однесе?
- Ф. Не очи, драга, него мене сву!
Сад знам што мени ноћас носи ноћ —
Та варалица —
- Х. Варалица?!
- Ф. Да.
- Х. По чему да је варалица ноћ?
- Ф. Што само слатким санком вара ме. —
Ах, да је јава! Ил' да буде бар!
И да нијесам што сам, била би.
- Х. Не збори тако.
- Ф. Зашто?
- Х. Не питај.
Знаш обичај.
- Ф. Ох, ал' је несносан! —
Да могу преко обичаја бар —
Па мало прозор, врата одшкринем,
Провирим за њим, он се обазре,
Обасја дивним двама сунцима,
Што тако грију, што оживљују
Кад оде док ми опет не дође. —

Ил' да се за њим бацим наранчом —
 — К'о то што чине (руком на улицу)
 оне срећнице —

И погодим га срцем у срце! —

Х. Не приличи то теби.

Ф. Не да ми,
 Ускраћује све стари обичај.

Највећу срећу, миље.

Х. Причекај,
 И теби све ће бити. Стрпи се.

Ф. Да буде тај што сада видјех га,
 Па кад већ овуд' срећа носи га,
 Што срећник амо бар не погледа!
 К'о оно прије — (растресено, отежући)
 да ти — речем —

Х. Што?

Ф. Кад оно прије овуд' пролази
 И гледну амо — Боже! поглед тај —

Х. Гле — гле!

Ф. К'о да ме (руком по појасу) пресијече!
 Х. Па?

Ф. И оде даље —

Х (повуче Фатиму). Даље. Настави.

Ф. То никад не ћу рећи никоме.

Х. И то је дакле та главобоља,
 Што толико те прије измучи?

Ф (загри Хатицу, умиљавајући се).

Да, драга моја, мила Хатица.

Х. К'о маче ми се сад умиљаваш —

А што ми онда одмах не рече?

Ф. Не могох онда —

Х. Али послије?

Ф. Кад помислим — а ја се уздрхћем,

Све неки страх ме узме чудноват:

Сад леди ме а сад ме сажиге,

Ту (руком по челу)
ври ми нешто, ту (руком на срце)
се узбурка,

А ријечи ми се све окамене
И ја се онда клоним свакога,
Самоћа друга ми најмилија. — — —
Ал' не срдеш се на ме?

Х. Не срдим.

Ф. Е, ти си чисто злато, Хатица. —
Ал' сад ми реци, чини ли ти се
Је л' чуо за ме Омер?

Х. Бесна сва.

Ф. Па ако чу, што амо не гледну,
Да с' оног ока, жељна, напијем,
И утонем у оној зеници?

(Уздахне и замисли се)

Х. Да — само кад би бабо пристао —

Ф (брзо, радознало).

А зашто не би бабо пристао?

Х. По роду није раван Омер ти —
О богатству да и не говорим —

(Нагло, као да се сјети)

Заостасмо већ дуго. Хајдемо —

(Извири десно)

И бабо ево иде.

Ф (невољно на прозору). Идем, де, (пође)

Да свима буде право, идем ја —

А ове амо — (руком према прозору)

свака срећнија

Х (загри Фатиму, тјешећи је).

Не тужи тако, бабо долази.

Ф (брзо). А бабо може све да поправи?!

(Улази Сердар с десна)

ДРУГА ПОЈАВА.

Пређашње и Сердар.

- С (улазићи). Фатима!
- Ф. Оче!
- С. Ту си с Хатицом?!
Та шта ћете ту саме?
- Х. Овај час
У ружик смо запутиле ти се.
- С (Фатими, изненађујући је).
У ружик ћеш са — чиком.
- Ф. Стиже ли?!
С. На тебе чека.
- Ф. И да идем?!
С. Да.
- Ф. Веселе само чико донсси! (Оде десно)

ТРЕЋА ПОЈАВА.

Сердар и Хатица.

- С. Од Ризван-бега носи поруку;
За дијете ми се бег распитује. —
Је л' она сама дуго била ту?
- Х. Па није дуго.
- С. Само припази
На Свечев дан да сама не буде,
И овдје ми да не извирује
На докѠњаке, на ашиклије.
(Изађе на балкон, погледа десно и лијево, врати се, па затвори врата)
То могу друге, али она не.
Замећи јој све игре господске,
И забаве јој такве измишљај.
Утуви њојзи мисли господске.
Разумијеш ме?
- Х. Све разумијем.
Утувићу их. — Него — ово чуј:
Пронашла сам!

- С. А што?
- Х. Пронашла све!
- И слутила сам повод немиру,
Главобољи јој силној од прије,
И владању јој необичноме,
Сад видиш да ме слутња не вара.
- С. Што?
- Х. Момче.
- С. Које?
- Х. Омер Љубовић.
- С (замисли се подуже).
Ваљано момче —
- Х. Свуда хвале га.
- С. До душе није рода богатог,
Х. Ал' није ни сирота убога.
- С. По роду није раван кћери ми,
Ал' ако јој је он већ у срцу —
- Х. Од срца јој господар само Бог.
- С. Берићет, срећу желим кћери ја —
- Х. Да ко би ако не би родитељ?
- С. И Али-бег би то одобрио,
Х. Говорићемо с њиме данас ту.
- С. Та он је воли као и ја сам.
- Х. У Али-бега твога срца крв,
У Али-бега твоја душа, ћуд.
Просудио си право, паметно,
К'о брижном оцу што и приличи.
- С. Са братом ћу се договорити.
(Оде замишљено десно)
- Х. (за њим). И брат ће теби то одобрити.

ЧЕТВРТА ПОЈАВА.

Хатица сама.

- Х. Јединица, синовица! Па да!
Што не би чико благословио!
(Пође замишљено, па стане, као да се сјетила, радосно)

Сад гласник среће морам бити ја
 — А љепшега ти нема позива —
 Нек Омерова мајка, срећница,
 Све ово сазна. И то одмах, да!
 Ал' достојно ћу, мудро извести,
 Уз велик опрез! — Опрез, Хатица!
 Да господара свог не понизиш! —
 На четир' стране среће носиља,
 Да све четворо ја их усрећим:
 Фатиму злато, бисер Омера,
 И свекрву и таста сердара.
 (Као зачуђено, раздрагано, пљесне рукама)
 Те срећнике и великаше те,
 Ја, мала, правим веће, срећније! (Оде десно)

ПРОМЈЕНА.

Улица испред Диздаревића двора.

Напријед и десно улица. Лијево, на углу улица, висока ограда. Изнад ограде се види горњи дио куће с решеткастим прозорима. На огради су напријед на сриједи врата с надкровком, мало одшкринута, па се види у дворишту ружик око двора. На одшкринута се врата види како Мерима, мало као узнемирена, долази.

ПЕТА ПОЈАВА.

Мерима сама.

М (извири на улицу, погледа уз њу, па низ њу, а онда према сунцу)

Још који час — па ето злата мог! —
 То ти ми кажеш, сунце сјајано,
 И драгаш мене да се драго већ
 Из мајчинога крила извило
 И узвило на крила жеља нам!

(У дворишту се појави Емина, Хајрија и Најла, идући на улицу)

ШЕСТА ПОЈАВА.

Мерима, Емина, Хајрија и Најла.

Е (у дворишту). Мерима!

М. Мајко!

Е. Жури Хајрија

Да кући иде.

М. Куда, сејо, већ?

Још имаш кај. (Руком према сунцу)

Та сунце погледај!

Х. Високо јест, ал' —

М (мазно, као да је јача од Хајрије, враћајући је). Нема али ту,
Већ довече са срећом полазиш. (Одвуче Хајрију лијево)

СЕДМА ПОЈАВА.

Емина и Најла.

Н. За стално ми, Емина, не можеш

Још ништа рећи.

Е. Најла, како ћу?

Н. За сада бар?

Е. За сада, драга, не.

Н (погледа на улицу, па, као у журби, мало пријекорно).

Преостаје ми, дакле, чекање

Док охолост се твоја смилује.

Е. Најмање ти је има у мене,

Н. Да, некада је мало било, знам,

Ал' од како ти Мера порасте,

С њом порасте и твоја охолост.

Е. Ал' вјеруј ми: у мене нема је

Ни трунка, сестро.

Н. Вјерујем ти ја;

Што рекох, за зло не ћеш узети.

Е. Ах, не д'о Бог. Ни на крај памети.

Н. Кад просац дође, теби од воље

И одбити, к'о вољно примити. —

Па — — опраштам се, над не губећи.

(Опрости се и оде лијево)

ОСМА ПОЈАВА.

Емина, затим Хајрија.

Е (маше руком за Најлом, Хајрија долази из дворишта).

То пета ево већ распитује.

Х. Ал' одговором не обрадова
Ни једне још, да л' може доћи ти,
К'о просиља на врата куцати.

Х. Отезање и дуго чекање
Не води добру.

Е. Има времена.

Х. Док остари?

Е. То, кћери не мислим.

Ал' не треба ни тиме наглити,

Јер наглица се често покаје,

А кајање ти (Мерима се појави у дворишту десно)

Х. (се обавре, и кад спази Мервму, тише).

Исте судбине,

К'о чекање без важна разлога,

А тога, мајко, нема. Послушај.

(Уђу у двориште. На вратима прођу поред Мериме и замакну десно у разговору. Мерима изађе на улицу и стане код врата, извирујући)

ДЕВЕТА ПОЈАВА.

Мерима сама.

М (погледа низ улицу, па уз улицу).

Тренутак сваки дужи чини се

Нег' минулијех седам данака —

Ја знам да још ми стићи не може,

(Загледа се десно у даљину)

И чисто видим гдје је драго сад:

Гле, ено крај, та ено окò сав

Назорице га амо истраћа,

Па, завидно, што жељно жури ми,

Пред њега стере, жур да успори,

Све нове дражи, једну пред другу.
 Ал' драго моје за њих не мари,
 Већ жури само, амо гледајућ' —
 Па ипак опет овдје ево ме,
 Да, жељна га, привлачећ' мислима,
 Још више брзам лијет му слађани,
 Умарајућ' га жељом жестоком.
 Ал' не ћу даље да га умарам,
 Нек иде само снагом срца свог —
 Та доста јача, а не умара.

(Омер се појави у дну десне улице и гледа жудно у прозоре)

Не могу ипак одољети! (Олет извири, али још не опази

Омера)

Ах!

(Уђе у двориште, замакне десно, а врата остану више отворена)

ДЕСЕТА ПОЈАВА.

Омер, затим Мерима.

О (још у десној улици, не скидајући очи с Мериних прозора).

Но, хвала Богу! — Једва! — Не можеш
 Од пролазника да се осамиш!

М (долази из дворишта, изађе на улицу, забринуто).

Е, мора да га нехотице ко
 Зауставља на путу среће нам.
 Ал' ко би сад га задржавао?! —
 И зликовац највећи када би
 Наслутит' мог'о куд га води пут,
 Ни по тренутка само не би га
 Заустављао, већ — пожурио.

(Омер је већ стигао напријед. Мерима извири и спази га)

Ах! Долетје!

О. Да, душо! Ево ме
 На крилима нам жеља врелијех,
 На живи извор тај живота мог,
 Да с' нове снаге опет напијем
 За седам нових дугих година.

М. И заиста ми дужи чине се
Од седам годин' седам дана тих. —
Да могу како да их проспавам
И просањам док опет дођеш ми.

О. Ал' чежњи ће нам, душо, бити крај,
А снови наши — јава ускоро — —
Далеко није, душо —

М. Брзо! Што?

О. Већ двапут чух гдје мајка говори — — —
Не рече ми до душе у очи,
Ал' намјерно, да и ја чујем —

М. Што?

О. Да снајку себи мора довести.

М. Је л' она, Боже, која од ових,
Што за ме данас распитиваху?

О. То може бити.

М. Ти је не питаш?

О. Та зазор ми је о том зборити,
А камо ли још да је питам.

М. Знам.

О. Већ сама мисао на то гони ми
Уз образе ми крв узаврелу.

М. Разумијем те, сунце.

О. Вјерујем,

Разумије ме рајско босиље,
Разумије ме смиље, ковиље,
Разумије ме скромна љубица,
И мајчина разумије душица,

М. И сваки дан све љепше од љепшег — —
К'о од некуда да ти извире?

О. Јест, извире ми све непрестано

На (загледа се Мерими у очи)

овај извор неисцрпиви,
У коме ми се душа огледа.

Над њиме ми се небо надвија

И дарује ми машти тајну моћ,
Сакривајући даровима траг
У курјуке, у дивне увојке —
Ал' анђеоски осмјех ода ми
Све путеве им. И најтајније

М. Та није само осмјех једини
У душу моју да ти каже пут,
Већ она ти се сасвим отвара,
Најтајнији јој сваки закутак
Пред тобом, драги, стоји отворен.

О. А свему другом свијету?

М. Затворен!

(Један се момак појави лијево напријед и оде десно, други у дну десно и оде лијево. Док они пролазе крај Омера и Мериме, њих двоје остану мирно, ћутећи)

О. Ти пролазници нас упућују
Да растанку се час приближује.

М. Ал' још то касно није. Остани.

О. Још мало, па ће сунце за гору,
И онда идем, да не осјете
Ни мајка а ни сеја Ђулсима
Да петком само касно враћам се.

М. Нек осјете, па нек и сазнају
И тако мораш њима казати.

О. И хоћу. (Погледа немирно околу) Идем, драга. (Пође)

М. Остани.

(Замисли се)

Ал' немој, иди. (Брижно, као љутито) Не да обичај —

О. Да није тако, не бих згарао
Док седам дана тих промили ми,
Већ сваки бих ти, душо, дош'о дан,
И данов'о бих само уза те.

М. У мислима си ипак уза ме,
К'о ја уз тебе.

О. Да, непрестано. —
Ал' радостан ћеш прије чути глас

Нег' данашњи што среће дође час.

(Погледа према небу)

А сада: Збогом! (Пође десно, затим се обазре, маше руком Мерими на опроштај и закрене у десну улицу)

М (маше Омеру руком). Пођи, драги мој. —
(Вратима, затворајући их)

Затвори ми се, мило крило ти,
Да никоме те ја не отворам,
Већ злату мом и својти његовој.

(Застане, замишљено)

Сад лаган да ме санак уљуља,
Из крила да ме не да никоме
Док моје драго по ме не дође. (Оде и замакне у ружику)

ЈЕДНАНАЕСТА ПОЈАВА.

Омер сам.

О (десно у дну, застане, гледа у Мерине прозоре).

Да није ових пустих верига
Што обичаји нама намећу,
Што не бих ја већ ту починио?!
Ни макао се не бих одавде —
Већ — (Замисли се, тргне се)

Не! (Мучећи се)

Ал' ове мисли море! Ах!

(С лијева се у дну појави Шериф, у журби, и стигне Омера)

ДВАНАЕСТА ПОЈАВА.

Омер и Шериф.

Ш (пришао Омеру, разрадовано).

Е, не воли нас, видиш, Омере!

О (као изненађено).

Ко не воли нас, побро Шерифе?

Ш. Та црна ова ноћ нас не воли.

Ви'ш како жури: вија кући нас.

- О. Та не вија нас.
- Ш. (пун миља). Боже!
- О. Побро мој!
- Ш. Сву ноћ бих треб'о да ти испричам —
- О. О рајском овом дану?
- Ш. Рајском да.
- И мајци мојој.
- О. (брзо). Што ти рече, је л'?
- О мени? Мајци? Ил' о Мери ми?
- Ш. Говорићемо.
- О. Добро, чекам ја. —
- Ал' нека брига —
- Ш. Амо полу ње!
- Шта полу само?! Амо мени сву!
- О. Ал' велика је тајна —
- Ш. Реци је.
- О. (оклијевајући, пун збиље, тише).
Да мајци својој — 'нако — издаље —
Наговијестиш о Мери и мени.
- Ш. Је л' то та твоја тајна велика?
- О. Ал' опрезно да речеш.
- Ш. Добро, де.
- О. Ал' неспретно ми немој, неспретно,
Јер мајка би се одмах сјетила,
Одакле иде твоја накана,
Већ из далека, као случајно,
Уплети мудро то у разговор.
Отвори моје срце пред мајком:
Нек види да је сваки закутак
У њему Мерин. Увавијести је:
У срцу ми је Мера царица.
- Ш. А моја мајка онда твојој ће.
- О. И тиме ћеш ме ослободити
Најгежих мука што их ствара стид.
- Ш. (брзо). И све ће бити јасно мајци ти,
Те не ће те на муке метати —

О. К'о усијаним да клијештима
 Из срца ми све чупа ријеч по ријеч —
 И с мјеста ће ми, с мјеста радосно
 Да Меру проси. — (Замишљено, иза кратке сланке)
 Али — немој —

Ш. Што?

О. (отежући). Ма — страх ме —

Ш. Чегга?

О. Побро, бојим се,

Да мајци својој што напоменеш
 О Мерими и мени, могла би
 И тебе слично што да запита —

Ш. Па онда?

О. Не ћу да сам повод ја
 Неприликама твојим пред мајком.

Ш. Неприлике ти нема код мене,
 Јер моја мајка и онако зна,
 И вели да још треба чекати.^п

О. А ти?

Ш. Ја? Ништа. Ред је чекати.

Ал' како жив ми оста од стида?
 Не пропаде ли земља под тобом?
 И како ли се не окамени?

(На излазу цвијетњака појави се Емина и Хајрија. Емина носи
 два свежња)

Ш. Не могу лако рећи како б'и —

И о том ћу ти сада причати.

(Повуче Омера, пођу и замакну десно у дну, у разговору)

ТРИНАЕСТА ПОЈАВА.

Емина и Хајрија.

Е. (предаје Хајрији свежањ).

То зету мом', (преда други свежањ)

а унуцима то

Понеси све. И поздрави ми их,

По хиљаду их пута хиљадних
Све поздрави. — А — оно — како знаш.

Х. На милоштама и на поздраву
Најљепша хвала, мајко. — Оно ћу
Све опрезно да одмах приправим.

Е. И не шалим се?

Х. Рекох, не шалим,

Јер више, мајко, нема чекања,
Већ уходица бити Омеру,
Уходити му дом, на дому све.

Е. Ал' ако они, дијете, осјете
Да уходиш их?

Х. Мајко, не бој се.

Е. Ал' мудра ти је, па досјетљива
Та Омерова мајка.

Х. Нека је.

Ни она не ће мене познати.
Ни досјетити она не ће се
Кад у Циганку ја се прерушим:
На обрве ћу густе сурме трак
Навући тако да се саставе,
Испод обрва ове очи ће
Стријељати ми оштро, продирно.
Још гласом кад занесем цигански
— А држање већ буде циганско —
Ни Мерима ме не би познала,
Та — мал' не рекох: ни ти, мајко, знаш!

Е. А ја ти мал' не рекох: претјера! —

Ал' нека буде. Само опрезно.

Х. Знам. Одговор смо дужни овима
Што толико се већ распитују.

Е. Па добиле су.

Х. Ал' неодређен.

Па ако је за Меру прилика
— Са благословом мајке његове —
Нек буду срећни.

Е. Нека буду, да. —

Ал' само мудро, мудро, Хајрија.

Х Разумијем те. (Наста акшам и недалеко заори звонки глас мујезинов)

ЗБОГОМ! (Опрости се и оде лијево)

Е. Пођи ми.

(Испрати мало Хајрију, махне јој руком, па уђе и затвори врата. У то се лијево појаве два момка, иду у разговору и зађу десно. Кад се они појаве, заори, лијево иза позорнице, пјесма:

„Не ашикуј, Мујо, не вежи севдаха.

Од севдаха, Мујо, горег јада нема.

На кар ће ти и комшија доћи,

А за јаде нико и не знаде

Осим Бога и срдашца твога“)

(Завјеса пада)

ДРУГИ ЧИН.

Цвијетњак испред Љубовића двора.

Лијево у дну двор с полуотвореним вратима. Напријед велико крошњато дрво. Десно висок зид, а на сриједи врата на улицу. Лијево ниска вртна ограда с отвореним вратима. У врту се виде руже и друго цвијеће. Омер и Шериф долазе из врта и стану под дрво. Шериф је миран и сјетан а Омер га тјеши

ПРВА ПОЈАВА.

Омер и Шериф.

О. То чекање те мори, Шерифе.

Ш. Што могу ја, кад мајка каже ми
Да чекати се мора.

О. Схваћам све. —

А како смо још од малена ми

У нади расли да нам сватови

Обојици у исти буду дан —

А ти заоста сада. (Тјеши Шерифа) Не бој се.

Заузећу се за те мудро ја,

Пожурићу ти мајку, сигурно,

Да иза мене дуго не чекаш.

То морам ја к'о мени синоћ ти. —

(Упиљи се Шерифу у очи, па, пун миља, својски испитљиво)

А како оно велиш, молим те,

Да оно синоћ рече мајка ти?

Одобрава ми? Хвала Меру ми?

И мајку? Сеју? И у кући све?

Ш (као да му је већ досадно ово запиткивање).

Та — чуо си.

О. Ал' опет реци ми.

Ш. А колико ћеш пута, молим те,
Да причам ти све једно те једно?

О. Ал' та је прича тако слађана:
Што дуже слушаш све је милија,
За срце ти је тако прирасла,
Не умара те, већ оживљује.

Ш. Наизуст већ научит' мог'о си.

О. И када бих наизуст знао је,
Још чешће бих те тад мољакао
Да изновице цијелу испричаш.

(На вратима двора појави се Хајрија, прерушена у Циганку и нешто живо разговара с Хатушом. За њима иду Илвија и Ђулсима у разговору)

Гле, Циганке! И мајке моје с њом!

Ш. Гле мајке моје с твојом сејом!

О. Да!

О нама зборе?

Ш. Зборе, наравски.

Све почешће у нас погледају.

О. Ај' шта ће им толико Циганка?
Што толико је задржавају?

ДРУГА ПОЈАВА.

Пређашњи и Хајрија с Хатушом, Илвијом и Ђулсимом.

Хај. Еј, срећна ли си, Бог те помогао, честига сестро
по Богу. И ти и ова твоја кћи (окрене се Ђулсими, и
замишљено, као да се домишља и погађа) Ђул-си-ма (брзо)
Ђулсима!

Хат. Хвала Богу.

И. И ја?

Хај. И ти, друго, (замишљен, окренувши се Илвији, као да се
домишља и погађа) Ил-ви-ја (брзо, весело) Илвија! И теби
ћу већ рећи, рећи ћу. (Хатуши) Видиш, да нијеси
тако на гласу са своје честигости и поштења,
могла би сад помислити да сам дошла да што

само онако исциганчим, као што обично чине неке Циганке. Али — Бог и душа —

Хат. Ти нијеси таква?

Хај. Нијесам — Бог и душа.

Хат) Лијело.

И) (заједно). Како треба.

Хај. Ја сам потпуно задовољна с овим што си ми дала.

Хат. Желиш ли, можда, још што?

Хај. Још да ти нешто кажем?

Хат. Да.

Хај (погледа Омера). Е, да, имаш сина. (Илвији) Па и ти, сестро.

Срећних ли мајки! Само да их што прије ожените

(Омер и Шериф, застиђени, брзо се дигну и пођу лијево, врту)

Хат. Зар ти се не чине још премлади, по Богу, сестро?

Хај (гласније, да чују Омер и Шериф, који већ улазе у врт). Сад и

јесг вријеме, а не чекати док остаре и они и

(нагласи) ОНЕ.

(Омер се и Шериф заклоне за цвијеће да их не виде Хатуша, Илвија и Хајрија)

И (показујући за Омером и Шерифом, Хатуши). Јеси ли видјела?

Хат. Да, стидни као дјевојке.

Хај. Истина, стидни као дјевојке, али зато ипак ни један не чека да њему дјевојке долазе, него иде сваки својој дјевојци. И сад пази! Да није ружно, сад бих изишла тамо, и видјела бих како извирују на нас и прислушкују. Али то не би било лијело да их застидим. Е, знам ја њих, знам.

Хат. Је ли му чему дјевојка?

Хај. Како мислиш?

Хат. Је ли лијела? (Омер и Шериф извирују)

Хај. То њега питај.

Хат. А мила?

Хај. И то он зна.

Хат. А — је ли — онако — знаш — што се каже приспора?

Хај. А-ха! То се вели лијелена!

Хат. Па и тако.

Хај. То ћу ти одмах рећи. (Размеће карте брзо, разгледа их)
Није.

Хат. А како стоји код куће?

Хај (мијеша карте, разгледа). Добро.

И. Та код тебе је, женска главо, све добро.
Та ваљда ће нешто бити и што није добро. Реци
нам и махну какву.

Хај. На моју душу, право говорим.

(Омер и Шериф извирују)

И. То се зна.

Хај. Истина. Ја, видиш, не ћу као друге Циганке,
хвалити и дизати до неба оно што најје вриједно.

Хат. Истина?!

Хај. Истина. Ја се, видиш, не кунем као што обично
чине неке Циганке, јер би ти одмах рекла: „Ко
би Циганки вјеровао!“ Ја — и ако ми је образ
црн — Циганка сам — душа ми је чиста као у
сваког честитог чељадета.

(Омер и Шериф, већ нестрпљиви, извирују)

И (узме Хајрију за руку). Хајде сада са мном.

И мени ћеш рећи. Али — истину!

Хај. Лијепа моја друго, ја увијек истину говорим.
(Изађе десно. За њом се упуте Хатуша, Илвија и Ђулсима. Чим је
Хајрија пошла, Омер и Шериф одахну и изађу из врта)

ТРЕЋА ПОЈАВА.

Омер и Шериф.

О. Што мислиш, зна ли или нагађа?

Ш. Нагађала ил' знала, исто је,
Јер ништа дуго крити не можеш. —
За њима журим —

О. Пази сваку ријеч!

Ја Циганке, већ знаш то, не волим,
Ал' ова, ето, није мрска ми. —
На ријеч, на крет, на сваки пази миг.

Ш. Не води бриге. (С улице, десно иза позорнице, чује се глас Хатушин: Хвала Богу)

О (шапатом). Чуј! (Извири десно, узнемирено)
Са мајком и са сејом —

Ш. Ко је?

О. Ах!

Ев' иде с њима тета Имиша!

У врт ћу брже! Ти за Циганком!

Ш. И ја ћу с тобом да ме не сретну. (Оде брзо лијево за Омером. На вратима се десно појаве Имиша, Хатуша и Ђулсима).

ЧЕТВРТА ПОЈАВА.

Имиша, Хатуша и Ђулсима.

И. Ко брза оно, сестро?

Хат. Омер мој
И пријатељ му Шериф. Пусти их.
Ти стидљивци.

И. Од своје тете зар
Да бјежи Омер?

Хат. Не би бјежао,
Ал' Циганка их она застидје,
И побјегоше оба. Пусти их.
Па да их сада зовнеш, више би
Узбунили се. Пуст' их, нек иду. —
А ово данас нешто важно јест
Кад и ти сестри већ се накани.

И. Хеј, важно, сестро —

Хат. Важно?!

И. Преважно!

Хат. А иначе ме не би никада
Походила?

И. Зар одмах укор?

Хат. Не!

Одложићу га, причекаћу те.

Хајд' горе. (Показује кућу) Хајде и одмори се,
Заложу мало, онда ћу те тек
На рачун узет', немарушо ти.

И. Кад саслушаш ме не ће укор ти
Ни пасти на ум. Само — страх ме —

Хат. Што?

Да не ће те преузет' охолост,
Јер ћуд ти на њу доста нагиње.

Хат. О — хо! А шта је то?

И. Устрпи се,
Док чујеш све. — Ал' мили Омер мој?

Хат. У врту тамо. Идем по њега. (Булсими)
А ти са тегом иди у собу. (Пође лијево)

И. А од куда је ова Циганка?

Хат. Та обично и не питам их ја,
А истине ни једна не каже,
Па једну мање барем чујем лаж.

Ђ (свом збиљом, Имиши). Необична је ово Циганка.
И говор јој и циганчење јој
Необично. Ни остарјела још,
А тако се у све разумије.

И (домишљајући се).
Ја не бих рекла да је Циганка,
Већ мислим —

Хат. Мислиш?

И. Уходица је,
Јер држање јој није циганско. —
А говор?

Ђ. Није.

И. Намјера?

Ђ. Ни та.

(Као да се сјети)

Сад истом јасно све разабирем:
Заносила је говор цигански,
Ал' онај занос изговора јој

И онај звонки умиљати глас
Не одаје јој душу циганску. —
Извјештачено сад ми изгледа.

И Та уходица!

Хат. Нека, ако ће.

Не рекох њојзи ништа на жао,
Па баш и да сам —

И. Циганка је, да:
Примитак, дочек — иде према њој.

Хат. Што рече, може бити истина,
Ал' није тако важно за мене,
К'о то што рече моме Омеру,
Да женити га треба.

И. Треба, да,
По мишљењу већ њеном, сигурно.

Ал' ни наше јој није противно.

(Уозбиљи се, опомињући)

Ал', сестро мила, пази, чувај се,
У срећи својој не заборави
На душу своју. Њу ми сачувај
Да охолост јој мах не преузме.

Х (слијеже раменима).

Говори јасније.

И. Говорићу. (Шериф долази из врата)

ПЕТА ПОЈАВА.

Пређашње и Шериф.

Хат. Од побре идеш?

Ш. Идем. Журим се,
Застах дуго. Караће ме, знам.

Хат (Булсими). Са тетом иди горе. Сад ћу ја,
Да момче ово само испратим. (Прати Шерифа до врата десно)

Ђ. Пожури, мајко. (Оде с Имишом у кућу)

Хат (за њима). Спора мајка ти.

ШЕСТА ПОЈАВА.

Хатуша и Шериф.

Хат. Та што си такав? Срозао си се
 К'о да си благо сад изгубио!
 Та није оно изгубљено, не,
 Већ тебе чека, радује ти се,
 Па чекај мало, момче млађано.

Ш. Па ред је чекат'. Воља мајчина.

Хат. Е, тако ми говори, соколе. — (Погледа га озбиљно)
 На Циганку ми пази.

Ш. Пазићу. (Оде десно)

СЕДМА ПОЈАВА.

Хатуша сама.

Хат (мало попостоји на вратима десно, затим пође лијево, као себи).
 Колико само задржа се тај
 Без мајке сам у врту! Чудно ми! —
 Та Циганка ми право казива,
 Ал, чекај само, мазо мамина!
 Е — ви'ш ти њега! Крије од мајке!
 Сад зашто крије? Стид га? Какав стид?
 Та мајка прва мора знати све,
 Па истом онда нека сазнају
 Сви они други. Мајка прва, да! —
 Бадава! Ново доба настало,
 Претекло ме а ја заостала.
 И нема више дјеце. Мудрице! (Извири лијево)
 Гле, иде. (Као да му се подсмјева) Брацо! Замислио се!
 (Омер долази с лијева)

ОСМА ПОЈАВА.

Хатуша и Омер.

Ха! Ево! Ево мајчин драги кам!
 Већ очаја ми ту у врту сам,

А мајка ти се амо забави,
И ако није доба забави. (Загледа се у очи Омеру)
Шта раде ове очи мајчине?

О

(овије се Хатуши око врата).

Па ево, ту су (покрије Хатуши очи рукама)
очи мајчине.

Хат. Ал' мајчине су и те кукиње,

Па — (замишљено и уозбињено)

— страх ме, да их ко не сукине,

Јер опасно вријеме сад је ту,

Опасност је на сваком кораку.

Испрекрштан је манђијама пут,

И стаза, пролаз, ама сваки пут —

Па — да ти право кажем — све ме стра'

— Кад погледам те, имам разлога —

Да не би која немилица, да,

Јединца мога оманђијала.

О

(застиђено, мало се као мазно расрди, па, оборених очију).

Да —

Хат (увјеравајући). Ненадано, брзо буде то.

Ти хамајлију, чедо, носиш, да,

И сама сам т' у појас ушила

— Да б' манђија се свака срушила —

Оманике, па ослад-корјена,

Милодуха и див-одољана,

И приљуба и вратич-одбоја

— Све опрано у бистрој омаји

А сушено на поноћ-промаји —

Што није за те да се одбије,

А што је за те да се добије

И приљуби к'о приљуб уз кору,

К'о Загоркиња вила уз гору. —

Ал' и то добро мајка твоја зна:

Над манђијама има манђија.

Вјештакиње се свему довију.

По чему ли се те не повију
Док жуђеноме циљу не стигну!

О (још више застиђен).

Ал' мајко!

Хат. Слушај. Мајка спомену,
Да чује, јес' јој наш'о одмјену?
Што? Ћутиш? Реци мајци својој! Де,
Па одмах идем ја у прошење. —
Е, добро, кријеш. Даље не питам,
Док мајци својој сам не искажеш. —
Да знаш ко чека, ти би рекао —

О. Па — знам —

Хат. То не знаш!

О. Тета Имиша!

Хат (зачуђено, као пријекорно).

Па како би испред ње побјег'о?
Та жао јој је што те нема к њој —
Па то да зна још да си побјег'о!
(Узме Омера за руку)

Хајдемо горе.

О (мазно, нећка се). Мајко, пусти ме.
Опростиће ми тета. Доћи ћу.
Још мало ћу у врту остати.

Хат. Без тебе зар да идем? (Оде у кућу)

О (за њом). Иди, да.

И реци тети: Иде Омер њен.

ДЕВЕТА ПОЈАВА.

Омер, затим Хајрија.

О (сам). Да не зна мајка, морао бих јој
К'о ваљано дијете рећи све,
А камо ли што она све већ зна.
Па тета истом сада! Њојзи! Хо!
И њој и мајци сада рећи! Ах!

Хе, мора бити, мора! (Извири десно)
Ко је то?

Гле, опет ево амо Циганке!

(С десна долази Хајрија)

Заборавила нешто?

Хај. Наравски.

Однеси ово мајци. (Пружи Омеру новац)

О. Не ћу ја,

Нек она сама прими. — Причекај.

(За се) Та руке су јој пуне манђија!

Па да ми сада руку ухвати?!

Нек мајка прими! Мајка вјешта, зна.

(Оде брзо у кућу)

ДЕСЕТА ПОЈАВА.

Хајрија сама.

Хај. Та морала се досјетити та

Да права ја нијесам Циганка.

Ал' нека, нека, ипак не зна ме.

И хтјела, мудра, да ме искуша.

(Поносно се удари по грудима)

Ал' ово ти је, знаш ли, Хајрија! —

На поласку ме мајка свјетова

Да паметно се владам, опрезно,

Јер мудра да је и досјетљива

Та Омерова мајка. Нека је.

(На вратима се појави Хатуша са Ђулсимом)

ЈЕДНАНАЕСТА ПОЈАВА.

Хајрија и Хатуша с Ђулсимом.

Хај (показује Хатуши махраму и новац).

Ти ово мени даде?

Хат. Тако је.

Хај. И то ми доста, сестро. Хвала ти.

(Размотава махраму)

Размотах уз пут да је разгледам,
 На овом крају спазим завежљај,
 У завежљају ово. (Предаје Хатуши новац)

Ево ти,

Јер злато се не даје Циганки.

Хат (немирно као на иглама).

Заслужујеш да с тобом повише
 Позабавим се, али сестра ме
 Сад горе чека. Ево Ђулсима.
 Нек она мјесто мене говори.

(Оде брзо у кућу, а новац преда Ђулсими)

ДВАНАЕСТА ПОЈАВА.

Хајрија и Ђулсима.

Ђ. Заслужила си

Хај (брзо). Да, да повратим

Што није моје. Збогом! (Пође брзо)

Ђ. Куда ћеш?

Хај. За послом даље. Овај свршен сад.

Ђ (Изађе брзо десно).

Поштена си, поштена, честита,

Ал' жао ми што идеш. Врати се!

(Маше руком Хајрији да се врата)

Да! Оде она! То зар Циганка?!

(Обазре се. Омер, срдит, излази из куће и иде лијево)

ТРИНАЕСТА ПОЈАВА.

Ђулсима и Омер.

Ђ. Та стани, куда ћеш?

О (трза се, љутито и узнемирено). Не могу ја

Да будем тамо гдје задиркују,

Не дају мира.

Ђ. ~~Буди паметан!~~ Буди паметан!

О. Уз непаметан онај разговор
Би л' могла ти да будеш паметна?

Ђ. Не збори тако, брате.

О. Морам!

Ђ. (врло зачуђево). Што?!

О. Што с' мене тиче сердар Атлагих,
И његова ме што се тиче кћи?

Ђ. О, буди срећан.

О. Буди, сејо, ти.

Ђ. (увре се Омеру у очи).

Ал' нико љепше кћери не има.

О. Најљепша да је, ал' је не знам ја.

Ђ. Гле, не зна он! А зна је Босна сва.

О. Шта Босна сва? И шта је свијет сав,
Кад ја је не знам? Не ћу да је знам!

Ђ. (увавијесно). Ал' сеју, брате мили, послушај

— А сеја твоја мисли као ти —

У сердара је кћи јединица,

Љепота прва Босне поносне —

Зар не чу сад што тета казива?

О. (отреса се, идући лијево).

Бар ти ме, сејо, немој мучити,

Ђ. (устопице, уставља Омера).

То мука теби?

О. Мука!

Ђ. Промисли.

(Уставља Омера, али се он истргне и иде лијево. На вратима се из куће појави Имиша с Хатушом. Кад спазе како се Омер истрже, застану на вратима, чудећи се).

ЧЕТРНАЕСТА ПОЈАВА.

Ђулснма, Имиша и Хатуша.

И. Гле, како само бјежи преда мном! (Хатуши, пријекорно)
Размазила си тога стидљивца.

Хат. Размазила га. Сви га волимо.
А умиљат је, сестро.

И. Наравски,
Од рода му. —

Хат (више као себи). А оно истина —

И. Све жива, сестро, чиста истина.

Хат. У Омера се загледала мог?!

И. Па има и у кога.

Хат. Боже мој!

И. Нек слава буде Богу. А ти чуј,
И пази сада: Не понеси се.

Хат. То не ћу, сестро. Не ћу никада

И. Тај сердар ти је душа честита,
Хатица стара — слушкиња му је —
Фатиму дивну одњеговала.
Хатицина је сестра код мене
Већ дваест годин' — знаш је каква је —
Па јуче је Хатица походи;
Зажељела се није сестре, знам
— Та и прије је негдје походи —
Већ дошла њојзи то да дојави,
Јер теби самој правац, у очи
Не приличи.

Хат. Не приличи то, знам.

И. У прошњу одмах, сестро!

Хат. Одмах зар?

И. Да шта?

Хат (размишља, као да се сјети). Сад истом бива јасно ми

И. А што ти бива јасно?

Хат. Пред тобом —

Та Циганка —

И. А што је било с њом?

Хат. По држању се види —

И. Ама што?

Хат. Да ј' уходица —

И. А не Циганка!

Хат. Сам сердар ју је мор'о послати.

И. И то би могло бити.

Хат. Мо-ло би.

Па, видиш само, новац враћа та,

А Циганка га права не враћа,

Већ ако може још и — уквачи.

И. Па послао је да се распита,

И код куће ти све да разгледа.

Хат. Па видела је што је, како је,

А стидјети се немам зашто ја.

И. У Босни свој најљепша дјевојка,

Најљепша ал' и најбогатија,

А господскога рода великог, — —

Чуј, сестро мила, чуј! У прошњу хајд'! —

Ал' гдје је мили мој?

Хат. Тај стидљивац!

Ја не знам шта ћу с њим.

И. У прошњу хајд'!

Хат. Не чини л' ти се можда премлад?

И. Не.

И не чекај сад, срећа ти је ту,

Не окрећи се од ње никада,

Јер ђудљива је та превртљивка. —

А стидљивац је, велиш, велики?

Хат. За приповијест.

И. Но, за то не бој се,

Јер сад ће тета испитивати,

У душу му се младу увући,

Успоставити у њој зрео ред.

(Оде лагано лијево).

ПЕТНАЕСТА ПОЈАВА.

Хатуша и Ђулсима.

Хат. Но, она може то већ друкчије

Закупит' га, да јој каже све
Што на срцу му лежи.

Ђ. Може, да.

Извири лијево, зачуђено)

И од ње бјежи!

Хат. Иди тамо ти.

Са тетом буди. С њом се забављај

А ја ћу да га сама испитам.

(Омер долази с лијева, разјарен. Ђулсима му закрчи пут, устављајући га. Кад види да се Омер не да уставити, она га остави и оде лијево)

ШЕСНАЕСТА ПОЈАВА.

Хатуша и Омер.

Хат. Расрдиће се тета.

О. Нека ће.

Хат Ал' жалиће што од ње бјежиш ти.

О. Па нека жали.

Хат. Али мислиће

Да од ње бјежиш, сине. Врати се.

О. Не могу, мајко, тамо бити.

Хат. Што?!

Говори!

О. Не знам.

Хат. Како не знаш то?

Овамо, дакле. Мајци ходи ти, *(доведе Омера под дрво)*
Па откри што ти лежи на срцу:

(Љупко, испитљиво)

Јес' чуо што ти вели тетица?

О. Не могу, мајко!

Хат. Не можеш? А што?

О. Не води ми Фатиме!

Хат. Зашто? Но?

Што ћутиш, сине?

О. Не знам.

Хат. Не знаш ти?

Да ко то зна? Хад', реци мајчици.

О. То истом (руком на срце) сво рећи знало би.

Хат. Па нек ми оно каже. Слушам. Хајд'.

О. У срцу ми је само Мерима.

Хат. Зар Мера?!

О. Да.

Хат. Разумијем те ја.

И Илвија ми данас казива. —

Разумијем ја све то, сине мој,

И Мери част. Да, Мери свака част,

К'о честитој што м' ми припада.

И кућа ми се свиђа њезина,

И Мери бих ти одмах просила,

Да није ту Фатиме. — Мери част.

Ал' ти сад збиљу на ум. Шали крај.

О. То није шала, мајко.

Хат. А да што?

Де, шта би ти од Мере имао?

О. То срце зна.

Хат. За срце лако ти:

Ишчезнуће из њега Мерима,

Чии дивне Фате очи сагледаш.

О. Од Меринијех нема љепшијех.

Хат. Од Мериме Фатима љепша је.

О. Да, можда теби, али мени не.

Хат. Та није мени него свакоме.

О. Па нек је љепша, није милија

Од Мере, мајко.

Хат. Биће.

О. Не може.

Хат. О може, може и те како још;

Љепота она омиљеће ти.

О. Ал' како, мајко?

Хат. Не брини ми се.

Та мајка твоја за то брине се,

И стари за то, па и остари,
 Та види само (руком по коси) ове курјуке,
 И (руком по лицу) ове боре види свуда! —
 За тебе ћу је ја испросити.

О. Окан' се тога, мајко!

Хат. Послушај:

Јединица, љепота, богата,
 Све благо своје теби доноси.

О. То није благо, мајко!

Хат. А да што?

О. Већ оно што је срцу драго нам.
 А Фату с благом не ће срце ми,
 Већ Мериму са миљем.

Хат (умиљато). Срце, знам.

Ал' и то, срце, мајка добро зна
 Што носи вријеме собом чудесно:
 Непознавано миље оно ће
 Са Фатом ти донијети у срце. —

(Одрјешито, свом збиљом)

И збиљу на ум. Пустити кмецање.

Јунака, мислим, родила сам ја!

(Раздрагано, удари Омера по рамену)

У прошњу одмах мајка спрема се.

О (запрепашћено погледа мајку).

У прошњу?!

Хат. Да! У прошњу,

О. Остави.

Хат. По прошњи одмах купим сватове.

О. Не сватсве, већ укопнике.

Хат. Гле!

Та човјек си, па буди озбиљан,
 Кад мајка с тобом збори озбиљно
 Разумијеш ли, спријатељит' се
 С госпоштином, са великашима.

О. Не проси, мајко мила, недраго,

Јер недраго нам носи несрећу. (Отргне се и пође)

Хат (уоставља га, пр'јекорно).

Сад мислиш да си мудрост изрек'о
Што пословицу празну спомињеш,
А пусти случај намјерио те
На Мериму, па даље не видиш.

О (истргне се, пође у кућу и застане на вратима),
Не могу!

Хат. Шта је? Амо врати се!

О. Подилази ме нешто страшно.

Хат. Знам,
Ал' не бој ми се ништа,

О. Бојим се,

Хат. Фатиму док доведем.

О. Зло ће доћ'.

Не води ми је, мајко!

Хат Престани.

Излијечиће ти мајка заблуде. —

(Привуче Омера себи)

То срце, сине, дио овога,

Ал' младо, лудо, па још не куца

К'о мајчино, (С лијева долази Ђулсима)

Ал' ево Ђулсима.

СЕДАМНАЕСТА ПОЈАВА.

Пређашњи и Ђулсима.

Хат (Ђулсими). Непрестано ти једно те једно
(Омеру) Ал' ево сеје.

Ђ (Омеру). Мајку послушај.

Хат. Сад и њу чуј што она свјетује.

Ал' Фатине док очи сагледаш,

Па русе косе, витки стас, па ход.

Па дивни струк у сјају, накиту,

Све злато, бисер, алем камен сам,

Па благо истом! (Нешто тихо говори Ђулсима и оде лијево)
 О (за Хатушом). Миља нема! Не!

ОСАМНАЕСТА ПОЈАВА.

Омер и Ђулсима.

Ђ. Не буди такав. Амо врати се.
 Да тету тиме не ражалостиш.

О. И вратим ли се, срећи не води.

Ђ. Ал' ко ти боље жели од мајке?
 За тебе она ради, живи, мре,
 Па слушај

О. Кога?

Ђ. Мајку

О. Како ћу?

Код Мериме је мисао, памет, све.
 Напрестано да могу мислити,
 Непрестано на једно излази:
 Доведе ли Фатиму мајка, знај,
 У кући нашој онда — срећи крај!

Ђ (већ изгубила стрпљивост).

Е, заиста си, видим, дјетињаств,
 А треба да к'о човјек владаш се.
 Доведе л', велиш? Та довешће је!
 К'о да не познаш ћуди мајчине
 И оне њене воље жељезне.
 Размазила те. Мислиш, увијек ће
 У сусрет ићи твоме кењкању.
 Доведе л', велиш, да је срећи крај?
 Да, крај је онда дјетињењу твом,
 Јер збиљски живот почеће иам дом.

О (очајно, улазећи у кућу).

Та мисао ме жеже као плам,
 Сам чин (стресе се од ужаса)
 Ће сажећ' — ако дочекам!
 (Уће у кућу. С лијева долазе Имиша и Хатуша)

ДЕВЕТНАЕСТА ПОЈАВА.

Ђулсима, Имиша и Хатуша.

И (срдито). Толико ту се с њим натезати
И мазити га даље, куда би
Довело тебе стару?

Хат. Не водим
О кењкању му врше бриге. Не!

Ђ. Ни ја!

И. У прошњу!

Ђ. Мајко, не чекај.

И И одмах свате.

Хат (раздрагано, осмјехом, пуним среће). Да ми одмјену
Доведу тако бајну, отмјену! (Улазе у кућу).

(Завјеса пада)

ТРЕЋИ ЧИН.

У Љубовића двору.

Позорница је рздијељена. Лијево је већа, десно мања соба, а свака има у дну врата и по један прозор са стране. Из лијеве собе у десну врата Омер и Шериф у лијевој соби. Омер замишљен, блијед, сломљен.

ПРВА ПОЈАВА.

Омер и Шериф.

Ш

(загрлио Омера и тјеша га).

Знам, боли те. Разумијем те ја.
И мене боли твоја невоља. —
Да није тако, зар бих ост'о ту?
Са сватима бих и ја отиш'о
На сватовско весеље побре мог.

О.

На даћу, реци.

Ш.

Побро, смири се.

О.

И хоћу.

Ш.

Мораш. Знам ти јаде ја.
Ал' млађи, побро, није старији,
А млади, луди, па кратковиди,
У даљ пред собом не видимо све
К'о старији. Па — родитељи тек!
Па трпи.

О.

Трпим. — Ти ме свјетујеш.
Ал' промисли се, да си, откуда,
На моме мјесту, шта би радио?

Ш

(клима главом, размишља).

Подносио бих —

О.

Мирно?

Ш.

Мор'о бих,

Да не рекне ми мајка, родбина
Неполюбан јој да сам био син.

(Извири на прозор, узнемирено)

Гле, гласници су!

О. Моје несреће.

Ш. Та немој тако. (Узме Омера за руку)

Хајд', разведри се.

Растужити би мог'о сватове,

А понајвише Али-бега. (Увире се Омеру у очи)

Чуј —

О. Не могу —

Ш. Можеш.

О. Како, побро мој?

Ш. К'о јунак срце стегни. Стегни га.

И јуначки се држи. Јуначки.

Да Али-бег ти ништ' не осјети,

Синовицу кад амо допрати,

Јер он је мјесто оца дјевојци,

Од њега сердар све би дознао,

Тим сердару би жалост нанио,

Срамоту опет мајци, роду. — Чуј —

О (не слуша што Шериф говори већ у највећем очају).

О! Што ме, Боже, држи?!

Ш. Снага, моћ.

У ту се снагу уздај, побро мој!

У теби она спава. Буди је.

У рад нек стави мисли одважне,

А нек одагна тужне, чемерне. —

Још који час, па ето сватова,

Па весео их, ведар дочекај.

О. Зар весео?!

Ш. И ведар.

О. Боже мој! (Пође брзо вратима)

Ш (зачуђено). Та куда ћеш?

О. Тјесноћа! Зрака ми! (Оде брзо, у очају,
на врата у дну)

ДРУГА ПОЈАВА.

Шериф сам.

- Ш** (пође брзо за Омером, па застане код врата, клима главом, забријато)
 Еј туго моја, јадни побро мој.
 И треба зрака Чиста зрака, да. (Извири)
 Гле! Правац у врт оде. Нек иде.
 А бунити га не ћу. Доћи ће.
 (Обазре се. У дну се појави Хатуша и Ђулсима)
 Ха! Мајка му и сеја долазе.
 Е, морам и ја за њим. Шта ћу ту? (Пође и сретне се с
 Хатушом и Ђулсимом)

ТРЕЋА ПОЈАВА.

Пређашњи и Хатуша с Ђулсимом.

- Х** (закрчи му пут, храбрећи га).
 Та шта си тако тужан?! Причекај,
 И стрпи се. И на те иде ред.
 У исти дан све свате жељели,
 А Омер, мислиш, изневјери се,
 Што први дође на ред. Не жали.
 И ти ћеш одмах на ред.
- Ш** (застаје). Не жалим. (Хоће да пође)
- Х.** А куда журиш? Не сметаш нам ти.
 Ал' хајде, кад си навро. Срећан пут. (Шериф оде)

ЧЕТВРТА ПОЈАВА.

Хатуша и Ђулсима.

- Хат** (тихо Ђулсими)
 И није овдје. Шта ће? (Руком десно)
 Ту је, знам:
 Аминање га узнемирује,
 Аминање ми сад ишчекује,

И весео је што је тамо сам,
Што нико не ће гледати га (руком десно) ту,
Аминати кад узме срећник мој.

(Прислушкује на вратима)

Ђ (иза прислушкивања): Умирио се.

Хат. Мирно размишља.

Ђ. Да уђемо? Да приправимо га?

Хат. А шта ћемо га још приправљати?

Та све зна он то добро, Ђулсима.

Па шта ће њему каква приправа?

Чуј, њему, кћери, њему, Омеру?

Мом накиту и узданици ми,

Што себи, ал' и мајци разнесе

На четир стране славу велику? (Гласније уз врата)

Је л' тако, сине, понос-јуначе?

За тебе с' мајка не ће стидјети?

(Прислушкује уозбиљено)

Ђ. (уплашено, тихо). Не одзива се, мајко.

Х (прислушкујући, даје Ђулсими знак да ћути, тихо).

Послушај.

Ђ (немирио, забринуто). Да уђемо?

Хат. Још немој. Причекај,

Да видимо га, колико ће још

Издржати нам да се не јави.

Ђ (прислушкује, тихо).

Још ништа, мајко.

Хат. Тај се не јавља.

Ђ. Да уђемо?

Хат (климне главом да пристаје. Уђу у десну собу).

Ни овдје! (Забринуто) Гласници

Већ ту су стигли да ме усреће

Најдражом вијести нашом да ће нам

За који час и свати сусетићи

Са алам-камом дома овога —

А тај ту није!

Ђ. Рекох да је млад,

А ти све, мајко, тако унагли.

Хат. Ал' прилику сам, кћери, добила,
Па ко би сада још одлагао?

Ђ. Разумијем, ал' пренагло је све.
Та нијеси га ни приправљала тл —
А младо, лудо не разумије.

Хат (јетко, растресено).

Да — требало би водати га још
К'о невинашце оно за руку —
И мазити га!

Ђ (врло брижно, заломиле руке).

Да Бог да, да на добро изађе —
Ал' — како видим —

Хат (љутито).

Видиш не знам шта.

Шта видиш сада?

Ђ. Привиђа ми се —

Хат (брзо). Привиђања се прођи, молим те,
Већ оштро око себе погледај.

Ђ. Што користи што оштро гледам ја,
Кад не ће он? — Па то ме, мајко, страх.

Хат (срдито, узбуђено).

Та не буди ми злослутница ти!
Не мршти чела, не куп' обрва,
И лијепе не ружи очи те,
Већ око себе право гледај све
И тако ће ти бити.

Ђ. Баће, да —

Ал' зашто ти је сломљен, скран сав?

Хат Не умије још зрело мислити —

Ал' он је моје чедо послушно.

(Као да се сјетила)

Шта овдје тражим? Шта ће овдје сад?

Пред гласнике је, жељан, изаш'о

И жељно свате сад ишчекује

Да прими снајку, мајци одмјену,

По обичају нашем староме. —
Противио се дуго, мазуник,
Ал', паметан, умирио ми се,
И сада ми се тај не противи.

Ђ (приђе прозору, провири. У то се зачује из далека, а онда све ближе источњачка сватовска свирка, пјесма и поцикивање, узбуђено).

Пожуримо се, мајко! Сватови!

Хат. У врту биће. Идем тамо ја,
А ти га овдје чекај. (Оде журно десно у дну)

Ђ (за Хатушом). Жури се.

ПЕТА ПОЈАВА.

Ђулсима сама.

Ђ. Ал' докле?! Докле? Бог то нека зна.

Овамо Омер не ће доћи сам,
Пред сватове зар он да изађе?

Ил' Фату још да прими? Боже мој!

Шта мисли моја мајка? Бог то зна!

(Свирка, пјесма и поцикивање престане)

И умукоше. Боже! Што ћемо!

Сад овдје треба он аминати —

А још га нема. Муке велике!

(У дну се, у лијевој соби, појави Хатуша и Алија, забринути)

ШЕСТА ПОЈАВА.

Ђулсима (у десној) и Алија с Хатушом (у лијевој соби)

Ђ (застане, прислушкује). То мајка ми! И ујак Алија!
Па шта ћу и ја овдје?

Хат (из лијеве собе). Ђулсима!

Ђ. Ев' идем, мајко. (Уђе у лијеву собу)

А (Ђулсими). Још га нема?

Ђ. Не.

А. Растужиће се врло дјевојка
Што њега не би да је прими он.

ОМЕР И МЕРИМА.

Хат. Растужити се не ће, не бој се,
Мајсторица је њој обикуша.

А. Да, збиља: Илвија.

Хат. И она зна
Да разговором, шалом, досјетком
Сву душу да јој сасвим обузме.

А. Још може све на добро изаћи
Аминање да срећно докрајчи.

Хат. И постигла сам жеље срца свог —
Па нека одмах горе зове Бог!

Ђ. Да постигла — ал' дај га амо сад!

Хат. Ту останите, по њега ћу ја,
А дође л' прије, устав'те га ту,
Јер ту је сада мјесто његово. (Пође)

А. Ев' иде Шериф.

Ђ. Мајко, причекај.
(Улази Шериф, сјетан)

СЕДМА ПОЈАВА.

Пређашњи и Шериф.

Хат. А гдје је Омер?

Ш. Ено тамо сам.

Хат. У врту?

Ш. Да.

Хат. А што ће тамо сад?

Пред сватове га ти што не посла
Да дочека и прими дјевојку
По обичају нашем староме?

Ш. Говорио сам, наговар'о га
Да иде.

Хат. Па?

Ш. Он вели: не може.

Хат. А даље?

Ш. Ћути.

Хат. Ништа не каже?

Ш. Ал' ништа. Ђути као закован.

А. Ал' што се теби чини, што му би
Да не може?

Ш. Па — ја —

Хат. Говори све.

Ал' право само.

А. Не обилази.

Ш. А ко би знао. Није добро му.

Хат. И ти си неки смрзле! (Алији и Ђулсими) Чекајте.

А ми ћемо га сад потражити

И амо га довести. (Оде са Шерифом)

Ђ. (за њима). Боже, дај.

ОСМА ПОЈАВА.

Алија и Ђулсима.

А. Неприлика је то с дјечурлијом.

Овамо тако дивна прилика —

А он се шчиња.

Ђ. Нишга не схваћа

Тежину овог дана великог.

И то ме, ујо, мучи.

А. Мучи све

Срамота што би могла изаћи.

Ђ. Све неки страх ме мучи, ујо мој,

Привиђање ме неко распиње,

А то на добро, видим, не слуги.

А. Та какве слугње и привиђања?

Што сниваш ти бар?

Ђ. Ујо, не снивам.

Ал' видјећеш га и сам какав је.

А. Та свему томе ви сте криве.

Ђ. Ја?

А. И ти и мајка.

Ђ. Нијесам, ујо, ја.

А. Са мајком си га и ти мазила,
По вољи ви сте све му чиниле,
Сад ово није било по вољи —
И надури се одмах.

Ђ. Видим сад.
Ал' што сам против мајке могла ја?
Па — старија је, онда — мајка је,
Па и мени је ред је слушати.

(У дну се појави Хатуша с Омером и Селимом, Хатуша води Омера)
Ха! Ево их! И тетак Селим још.

ДЕВЕТА ПОЈАВА.

Пређашњи и Хатуша с Омером и Селимом.

Хат. Та што се шчињаш? То је обичај.
И ваља се да овдје будеш сад
За вјенчања, па слушај тамо све. —
Срамоту једну већ ми нанесе
Што не дочека тамо дјевојке,
И не прими је као што је ред
И обичај. — Расрдило ме то.
Ал' нека иде. Било — прошло сад.
То треба вјешто забашурити.
За сватове толико не марим
Што опазише неки те неки —
Ал' Али-бегу мило не би, знам.

А. Па — истом дјевојци.

Хат. Да. То је јад.
Ал' сад је готово. (Алији и Ђулсими) Ви идите
И пазите. — (Погледа према небу, заносно)
Још овај свети час,
И славе моје нек одјекне глас!

А. Наспори, Боже!

Ђ. Срећу свима нам! (Оде с Алијом)

ДЕСЕТА ПОЈАВА.

Хатуша, Селим и Омер.

Хат. Та немој такав бити, за Бога,
 Већ пази што ти мајка говори.
 Кад вјенчање се почне, позорно
 Аминај (руком на десну собу) с њима. То је обичај.
 А вјенчање кад сврше, онда ћеш
 Изаћи (показује) овдје, па изврши све
 Што наш од тебе тражи обичај. —
 Ја идем сад. Ти добро пази све
 На ујака и тетка. Схваћаш ли?
 Та тетак ти је мјесто мене ту.
 На њега пази, не ћеш смести се.
 Та оштро гледај као соко сив,
 Соколу моме нек се диве сви,
 (Подигне главу Омеру и мило му гледа у очи)
 А дјевојка нек цвати поносна,
 А не да ми се вајка, уздише:
 „Гле, мене 'вакву дали кмезавцу,
 Туњезгалу и мазном шепртљи.
 За кога л' ми се лице његова,
 За кога руке, очи, коса, струк?!“ —
 А, Селиме, ти да си уз њега.
 Упути га и осоколи га —
 Да не би још и већу срамоту
 Непромишљено мајци нанио. (Оде у дну)
 С (за њим). Без бриге иди (Загрли Омера, јуначећи га)
 Све ће теби тај
 Извести к'о што тражи обичај.

ЈЕДНАНАЕСТА ПОЈАВА.

Омер и Селим.

С. Нијеси више мали, чујеш ли?
 Не приличи ти такво држање,
 Не велим да к'о разузданко сад

Недостојне ми шале измишљаш,
 Већ — 'нако — да се владаш пристојно,
 Ал' претјерано не. То не треба.
 Ви'ш, и ја сам ти био стидљивац,
 К'о гуја ноге крио ашик ја,
 Ал' сазнати се ипак морало. —
 Па одважан ми буди, јуначе.
 Јер ако такав уђеш дјевојци,
 На први ће се поглед стужити,
 У души ће одјекнут' уздисај:
 „Зар такав, куку, изабраник мој?!
 То једва мразу првом залобај!“
 Охрабри се. (Лијево се у дну зачује сватовска граја, и долази

све ближе) Гле, ево сватови!

Ја морам с њима овдје, (показује собу)

ТАМО (показује другу собу) ТИ,

И кад се сврши, (показује) АМО ОДВАЖНО,

И у руку ћеш Хоџу првога

Пољубити, па редом остале.

Та све ћеш знати, сјетићемо те,

Ал' само да се држиш јуначки,

Јунака само воли дјевојка.

То у памет! (Тура Омера полагао десно) А сада хајде, хајд'.

Да сватови те таквог не виде. (Тури Омера у десну собу)

Помози, Боже, свати долазе.

(У то се појаве у лијевој соби у дну Хоџа, Али-бег, Ибрахим, Етем Халил, и остали сватови. Улазе озбиљно, мирно и редају се: Ибрахим стане пред Хоџу, Етем уз Ибрахима десно, а Халил лијево. Како сватови почну улазити, Омер стане уз врата и прислушкује)

ДВАНАЕСТА ПОЈАВА.

Омер (у десној) и сватови (у лијевој соби.

О. (прислушкује). Већ улазе. И сваки весео.

— У сватовима свако раздраган —

У миљу ипак, (пун бола, нагласи) миљу! мисле сви

Да пливам сада ја, најсрећнији —

А нико осим Бога не види

Да овдје (показује на срце)

ври, да кључа ужасно. (Узбуђено прислушкује)

Хо (мирно и озбиљно разгледа по сватовима, па онда Селиму)

У реду је ли све?

С. У реду све.

Хо. Па да нам буде дјело данашње,

Да буде, браћо, благословено,

Да буде срећно и берићетно!

Сватови (мирно, достојанствено). Амин. Да Бог да!

С (и сватови с њим). Жив и здрав и ти био!

Хо (разгледа по сватовима као да тражи).

Је л' дјевојчин се већил вратио

Са шахитима?

Сва. Није.

С. Брзо ће

Испитати је.

Хо. Није потребно

Да брзају. То Закон не тражи

— А Закону нам иде свака част —

Сва (климају главом). Јест, Закону нам иде свака част.

Хо. Већ само то да јасно буде све

И потпуно. Па када доврше

За чим су пошли, вратиће се.

С. Да.

А журити их нико не треба. —

Ти збориш свагда како треба.

Сва (повлађују). Да. Јест. Да. Јест.

С. А теби такав збор и приличи.

(У дну долази Алија с Јонузом и Мухаремом и стану пред Хоџу Мухарем је Алији десно а Јонуз лијево)

ТРИНАЕСТА ПОЈАВА.

Пређашњи и Алија с Јонузом и Мухаремом.

А (Хоџа као оправдавајући се). Позабависмо се.

Хо, Ал' с разлогом,
И замјерке вам нема.

С. Брзо би.

Сва (повлађују). Да. Брже не треба. И не треба.

А. И брже би да хтједе дјевојка
На упит одмах дати одговор,
Ал' та ти ћути.

С. Ћути мудро та.

А. К'о шапат јој се чује одговор.

Хо. Да л' одговор јој задовољава?
У реду је ли све?

А. У реду све.

Хо. Што рече дакле вама дјевојка?

А. Трипут је питах, хоће л' вјенчат' се,
И трипут ми је одговорила
Да хоће.

О (у десној соби, очајно). Хоће! А хоћу ли ја!

Хо. И хоће?

А. Хоће.

Хо. Ал' у колико?

А. У пет сто хиљад' акчи, рече ми,
По мехри муецелу.

Хо (Мухарему и Јонузу). Шахити,
Је л' пред вама то рекла она?

М)

Ј) (заједно). Јест.

Хо. И ви сте чули?

М)

Ј) (заједно). Јесмо.

Хо. Тако све?

М)

Ј) (заједно). Тако све.

Хо (тихо, побожно, више као за себе).

Бисмилахир рахманир рахим Алахун емриле, ве
пејгамберун сунетиле, ве имами Азамун кавлиле, ве

ол икисун хусни рида - лериле, ве кизун тарафунден већалетум хасебиле, ве хадир олан шехадет лериле, јалинуз он бешјузбин акћ ес мехри муецелиле?

(Алији, гласно, одрјешито) Даде ли ти, дакле, Фатиму, кћер сердара Атлагића, за Омера Љубовића?

А. Дадох.

Хо (Ибрахиму). Кабулиш ли ти Фатиму, кћер сердара Атлагића, и срцем и душом?

И. Кабулим,

О (муци). Зар ја? О Боже! Ти ми ово чуј, У моје име што се говори!

Хо. Други пут те питам: Кабулиш ли ти Фатиму, кћер сердара Атлагића и срцем и душом?

И. Кабулим.

О (у муци). И опет!

Хо (мирно, и достојанствено, свом заиљом).

И по трећи пут те питам: Кабулиш ли ти заиста Фатиму, кћер сердара Атлагића, и срцем и душом?

И. Кабулим.

О (очајно, изнемогло). И по трећи пут!

Хо. Примаш ли ова два човјека за своје шахите?

И. Примам.

Хо (Етему и Халилу). Хоћете ли ви бити шахити овоме човјеку?

Е)

Х) (заједно). Хоћемо.

Хо. Други пут вас питам: Хоћете ли ви бити шахити овоме човјеку?

Е)

Х) (заједно). Хоћемо.

Хо. И по трећи пут вас питам: Хоћете ли ви бити шахити овоме човјеку?

Е)

Х) (заједно). Хоћемо.

Хо (Ибрахиму, тихо). Сен дахи веџхи мешрух узре? (Гласно)
Укабули ли је ти, као што ето рекосмо?

И. Укабулих.

О (мучећи се, горко). Ти укабули, укабули, да,
Ал' Омер никад! Никад! Никада!

Хо. Други пут те питам: Укабули ли је ти као што ето рекосмо?

И. Укабулих.

О. Ти можеш, да! И опет можеш ти,
Ал Омер никад — никад — (још тише) никада!

Хо. И по трећи пут те питам: Укабули ли је ти заиста, као што ето рекосмо?

И. Укабулих.

О (у мукама). Ти стопут можеш! Стопут можеш ти,
(све тише и очајније)

Ал' Омер никад — никад — никада!

Хо (тихо, као за себе чита мирно и побожно).

Бен дахи веџхи мешрух узре ниџах ејлендум.

(Гласно) И ја је на исти начин вјенчах.

(Чита даље тихо, мирно и побожно из Кур'ана вјенчане молитве а сватови тихо одговарају. Амин, амин).

О (прислушкује). Шта? Готово? И већ аминају!

И сви! Па могу! Шта се тиче њих

Аминање и муке моје (руком на срце) ту

Што моје груди тако распињу!

Не осјећају они. Не слуте

Што (руком на срце) овдје бива. (Прислушкује)

Ах! Аминају!

Аминају! Па нек аминају,

Ал' ја не могу Богу лагати.

(Пође али клоне код врата у дну)

Хо (послије молитве, Селиму и Али-бегу). И ово готово.

Да Бог да срећно и берићетно!

С (необично задовољан). Жив и здрав и ти био!

А (Селиму, тихо). Шта оклијева? Шта не долази?

(Себи, забринуто) Та Хатуша га тако размази.

(Селиму, узнемирено) Гле, Хоџа чека.

- С** (тихо, Алији). Иди по њега.
- А** (тихо, Селиму) Та сам би треб'о доћи.
- С.** Треб'о, да.
- А.** И доћи ће.
- С.** Ал' кад? — Доведи га.
- А** (уђе у десну собу, и кад види како је Омер клонуо, уплаши се).
Шта радиш? (Узме Омера за руку и повуче га)
Амо! Не срамоти нас!
- Сви на те чекају. Та хајде већ,
 Пољуб' у руку Хоџу. Чека те.
 Па остале по реду љубићеш.
- (Уведе Омера у лијеву собу. Међу сватовима се чују тихи повици
 Стидљивац. Маза! Стидљивац!)
- О** (сломљен, иде за Алијом и пољуби у руку Хоџу)
- Хо** (метне руку на главу Омера).
**Жив и здрав био мајци честитој,
 И мајци срећа уз вас пјевала.** (Сједне и пише)
- О** (пољуби у руку Селима).
- С.** **Жив и здрав био!** (Гурне тихо Омера)
Разабери се!
- А** (води Омера Али-бегу, тихо). **Сад Али-бега, али — одважно.**
- О** (пољуби, Али-бега).
- Али-б.** **Жив и здрав био, сиви соколе!
 Берићет, срећу свему дому твом
 Нек милостиво даде вишњи Бог!**
- А** (пружи руку Омера, храбрећи га мигом, гласно).
Сад ују!
- О** (пољуби Алију).
- А.** **Тако, мазо мамина!
 Да Бог да срећу и берићет сам! —
 Сад Ибрахима, што ти већили,
 Пољуби га и на доброту му
 Захвали.**
- О** (нетренимице се, пријекорно, загледа у Ибрахима).
- А.** **Но?** (Тихо, повјерљиво) **Што мислиш сад?**
- О.** **И то?!**

И

(није ово разумно, него храбри Омера, весело).

Да — да! И то! Ал' ја то не тражим,
Већ тражи стари ред и обичај,
А томе свако се покорава —
Ал' силом не, већ миљем срца свог,
Па и ти ћеш у миљу ово све
Извршити, јер имаш зашто, да!
Сад више нијеси дијете. Човјек си!

О

(готово нијемо пољуби Ибрахима).

И.

Жив и здрав био, срећо свију нас! —

А.

Захвали сад већилу честитом.

О

(нетренимице гледа Алију).

И

(брзо као да сакрије тобожњу забуну Омерову).

Не мени, него Богу великом.

А

(брзо, чинећи се свему невјешт). Сад Етема.

О

(пољуби Етема).

Е.

(тихо). Жив и здрав био!

А.

А сада Халила.

О

(пољуби).

Хал

(тихо). Жив и здрав био! Да Бог да срећно!

А.

Мухарема.

О

(пољуби).

М

(тихо). Да Бог да срећно!

А.

А сада Јонуза.

О

пољуби).

Ј

(тихо). Жив и здрав био!

А.

Сад старије по реду сватове!

(Води Омера редом старијим сватовима. Омер свакога пољуби, а они га обичајно поздраве и честитају му)

Хо

(је већ на ниџах мурасели потврдио, да је вјенчање свршио, мухурлејисао је, и по свршеноме љубљењу пружи је Ибрахиму).

Тај Вјенчани Фатими иде Лист.

И

(прими од Хоце Вјенчани Лист и пружи га, радостан, Селиму).

Ево, на! Нек је са срећом!

С.

И ти!

(Прими Вјенчани Лист и спреми га у потпашај, узбуђено)

То срећној мајци одмах предаћу,
 А она срећној снајци нека да. (Окрене се Хоџи).
 И сад је готово?

Хо. Да, готово.
 Да Бог да срећно и берићетно!

А (Омеру, разигравајући га).
 Сад готово: и сад — у ложницу!
 (Повуче Омера и продрма га)
 Хајд' жени својој! Сад је раван пут
 И благослов те сада прати к њој.

С (сватовима, раздрагано показујући на Омера).
 Најсрећнији му сад је дош'о час.
 Веселимо се, браћо, сада сви!
 Поведимо му мајку у коло,
 И она нека с нама заигра.
 Најсрећнија је мајка кад и син —
 Наш благослов нек свети прати чин!

(У то заори источњачка сватовска свирка, пјесма и поцикивање.
 Омер клонуо, једва га Алија држи. Сватови излазе)

(Завјеса пада)

ЧЕТВРТИ ЧИН.

Омерова ложница.

Лијево долап, а у њему напријед дивит потпашајски. Иза дивита се виде у преградцима различни свежњи и кутије. У дну два решеткаста прозора. Десно напријед врата а до њих ложница. Илвија води Фатиму до долапа и нешто јој тихо показује у једној кутији. У то заори десно иза позорнице, као на крају трећега чина, источњачка сватовска свирка, пјесма и поцикивање. За то вријеме Фатима замишљено стоји крај долапа а Илвија слуша.

ПРВА ПОЈАВА.

Фатима и Илвија.

И (кад престане свирка, пјесма и поцикивање, увре се у очи Фатими)
Фатима! Чујеш!

Ф. Чујем, Илвија

И (као пријекорно). У царство твоје сад уведох те,
(показује) О дражима ти зборим његовим,

А ти на све то — — — (као пријекорно погледа Фатиму)

Ф. А што могу?

И. Гле!

Најслађи звуци бајне свирке те,

И раздраганих свата пјевање

И урнебесно поцикивање

У твоју душу зар не продиру?

Ф (замишљено, сјетно), Та продиру.

И. Па што си замукла?

Зар ово све се тебе не тиче?

Ф. Та тиче ме се, али —

И. Али — што?

Ф. По глави ми се врзе —

И. Врзе се?

Знам, врзе ти се једна мисао

И та те је заокупила, да:

Ти само зуриш сад по ложници,

И у њој видиш само — Омера.

Ф. (застиђено, као пријекорно). Илвија!

И. (живље). Слушај, то је истина!

Ал' штеди снагу скупу. Слушај ме:

Утварањем је трошиш узалуд —

А истом што ти није душ'о муж —

Па весела ми будџ.

Ф. Илвија!

И. Колико теби ту већ причам ја —

Ти мени само једно те једно:

Илвија! па Илвија! — то је све. —

Де и ти почни! Да те чујем. Хајд'!

Развежи језик. Сада можеш бар.

К'о дјевојка си ћутјет' морала,

Сад не мораш, слобода ти је ту. —

Ил' тајни неки јади море те?

Потонуле ти лађе? Шта ли је?

Та чини ми се к'о да си и ти

К'о оне што на силу долазе:

Ни мене, ето видим, не волиш.

Ф. (отвореније). Да Илвије не познам драге ја,

Пријекор би ме тај растужио,

Ал' да те волим и те како још,

То осјећаш ти, (вагрли Илвију) видим, Илвија.

И. Да, волиш, волиш. То сам видјела.

Код к'нања ни сузе не пусти,

К'о многе које силом долазе.

(Подигне главу Фатими и увре јој се сасвим у очи)

Ал' — ипак, ипак нешто скрива се

У овом срцу. Добро видим ја.

Па реци.

Ф. (мазно). Право?

И. Својој Илвији.

Ф (нећка се, отеже). Ал' тако ми је тешко —

И. Тешко ти

Да речеш право својој Илвији?!

(Драгајући Фатиму)

Што стеже ово срце? Кажи ми!

Говори. Нема виша чекања.

Ф (мавно). Што Омер није мене дочек'о?

И (плесне рукама). Хахахаха! Ах, лудо млада, чуј!

Ф. На руке што ме није примио,
К'о од њега што тражи стари ред
И обичај?

И. Ах, лудо млада, чуј! (Загрли Фатиму)

Ти једва моја млада луда си,

А Омер друга. Шта ћеш од њега?

Од Омера ти тражиш да ти он

К'о старац какав реда држи се

И обичаја старог? — Махни то,

По њему да се влада данас он?!

Од старца каквог, драга тражи то,

По обичају све ће знати тај —

Ал' Омер млади то да теби зна,

И данас по том да се влада он? —

Колико муке око њега би,

Док стидљивац им опреми се тај —

А ти од њега тражиш прописе

И обичаје ко од старкеље!

(Увире се у очи Фатими)

Па Илвији сад реци искрено,

Би л' Омерово срце, невјешто

У владању по обичајима

И реду старом, дала сада ти

За срце каквог старца, који зна

Све обичаје, ред и владање

По њима?

Ф (раздрагано, али као застиђено). Илвија!

И. Да — Илвија!

Говори сад! Говори мудрости,
Нестрпљива си већ. Драгочасно!
Вријеме споро иде.

Ф. Илвија!
И. Ал' истину ти кажем. Дугочас!
Ф. Та какав дугочас?
И. Е, гле ти ње!

(Уздахне, отежући)

Е, знам ја, драга, врло добро знам,
Та била сам ја тамо, слађана,
И поодавно се повратила,
Па схваћам све.

Ф. Ал' какав дугочас?

И (себш). Овако ћу што дуље узмогнем
Непрестано је задиркивати,
Док с' Омер нешто бар ослободи —
А она ништа да не осјети. (Гласно, као да се сјети)
Да, дугочас, што оног нема још.

Ф (слободније, као пријекорно). Илвија!

И. Да, што оног нема још,
И — ја већ видим да ћу наскоро
И ја одавде да се уклоним
К'о сувишна ти.

Ф. Како говориш —

И. Па што сам рекла како није?

Ф. Све.

(Хатуша долази)

И (извирујући). Е, кад је тако, ево свекрве
И ње ћу ја да питам —

Ф. Нипошто!

ДРУГА ПОЈАВА.

Пређашње и Хатуша.

Хат (улази радосно и пружи Фатими Вјенчани Лист).

У реду све. И Вјенчани ти Лист

ОМЕР И МЕРИМА.

У руке ево даје свекрва,
И то сад имаш.

Ф (прими Вјенчани Лист и пољуби Хатушу у руку). Хвала, мајко.
Хат. Не.

Захвали, кћери, Богу Великом,
А мени не. Сад имаш, кћери, све,
И више за вас нема запреке,
На путу више ништа не смета,
Све отворено, чисто пред тобом,
И ти си сада његова, он твој,
Мој Омер.

Ф. Хвала, мајко.

Хат (Узме Фатиму за руку) Свекрви!

На овом срцу до сад Омер сам,
А од сада ћеш и ти на њему
Љуљушкати се, гријати ми се.

(Загрли Фатиму и љуби јој чело, очи, косу)

Ф Не умијем исказат' осјећај.
И зашто бих, баш и да умијем,
Кад сама видиш све у души ми.

Хат (љубећи Фатиму).

Е, сада здраво, моја срећнице, (Пође, тихо Илвији)
Заговарај и драгај ми је још
И забринутост сваку растјерај
Док Алија и Селим нешто бар
Услободе ми мазу онога.

И. Разумијем те. Моја брига то.

Хат (с врата, сад погледа Фатиму, а сад Илвију, гласно).

У дому нам весеље царује
И све нас редом срећом дарује. (Оде)

ТРЕЋА ПОЈАВА.

Фатима и Илвија.

И (на вратима клима главом за Хатушом, затим се окрене Фатими).

Но, хвала Богу, једва једвице

И ти се ето мало разведри.
А била сам се забринула —

Ф.

Што?

И.

Та тужна ми се нешто учини,
Ал' сад је све у реду. — Честитам!
И моја жеља к'о и свију нас.

(Свирка, пјесма и поцикивање)

Веселе ти се, дуњо, чујеш ли?
Веселе, свирку, пјесму, поцик тај
Све донесе нам то, љепојко, ти.
И овај дом нам данас усрећи.
Највећу срећу, ипак, Омеру
Ти сама собом дивна донесе.
Па нека, нека, тако хоће Бог,
Па слава му и хвала довијек. —
Још који час, и ето жеље ти,
Јер вјенчања је свети готов чин.
И Вјенчани ти Лист у руци је.
Још мало само стрпње, мало још
Па онда — онда отвара се рај —
По рају срећу своју уживај.

Ф.

(разрадовано). У срцу ми је радост миље, све.

И.

И сада пусти срцу на вољу,
У своја права оно улази.

Ф.

И морам. Врло раздрагало се.
За драго мене даде бабо мој,
И ако право не би роду ми.
Ни Али-бег с почетка није му
У души право одобравао,
Ал' пристао је.

И.

Прист'о, паметан:
Синовица нек пође за срцем,
И чикин ће је пратит' благослов,
Нек чиста срећа свему роду сја (Алија долази)

ЧЕТВРТА ПОЈАВА.

Пређашње и Алија.

А (поздрављајући Фатиму и Илвију).

Све готово. (Фатими) Сад, мила, Омер твој,
Ти његова. Па — срећно да Бог да!
Најсрећнији ће сад најсрећнијој —

Ф. Жив и здрав био. Срећа уза те.
И уза те се осмјехивала
На својту и на родбину ти сву!

(Приђе долапу и извади из кутије махраму)

А (тихо, Илвији). Ти вјешто само њу заговарај
Док Омер дође.

И. Знам, разумијем.

Ф (пружи махраму Алији).

А (прими махраму, размотава је, маше њоме и онда је смотава).

У светишту ми дома драгога
Најљепше мјесто биће њезино,
Најсрећнијег ти дана спомен ми.

Ф. Жив и здрав и ти био.

А. У здрављу.

И. Зар одмах одлазиш?

А. А шта ћу ту?

Та вама двјема није досадно.

И. Та није, није, али остани —

А. А забављати ја не умијем.

Забављач иде, жури, сад ће на.

Па што да ја вам ту досађујем?!

Ф. Зар ти да нама ту досађујеш?

Да није шала, зажалила бих.

А. Веселе, шала има сада мах,

Па њојзи се не отимајте. (Излази)

И (за њим). Не.

ПЕТА ПОЈАВА.

Фатима и Илвија.

И (уздахом). Далеко што је било, близу је —
И сада ћу те оставити —

Ф (стане пред Илвију). Не.

Ти не ћеш то учинит'.

И. Морам, да,

Јер схваћам да сам сасвим сувишна,
И досадна ти, Боже, досадна. (Полази)

Ф. Не збори тако. Мила си ми ти.

И (извири, па се окрене Фатими, свечано).

Јест, јест, ал' ево иде милији.

И ја већ видим што се догађа:

Нестрпљивка се преображава,

Јер осјећа близину сунца свог,

То сунце крави мед јој ледени

И злато своје све обасјава,

Од злата сјај му одсијева нам

Распростирући мѝр јој медени.

(Омер улази и застане квд врата миран, озбиљан)

ШЕСТА ПОЈАВА.

Пређашње и Омер.

И (приђе Омеру и поклони му се).

О (мирно дарује Илвију).

И (прими дар, поклони се). Захваљујем

О (махне руком Илвији да иде).

И. И желим срећу вам. (Оде)

СЕДМА ПОЈАВА.

Омер и Фатима.

Ф (нетренимице гледа Омера жељно, себи).

Ах, силни Боже! Шта ли му је сад!

Блиједи ми и дрхће, види се:
 На мукама је неким великим.
 Са чега ли су оне, Боже мој!

(Тргне се, као да се сјетила).

Ах! Није ли са ових очију!
 Па можда и јест. Ко би знао то!
 Ха! Долази ми на ум Хатица
 И опомена честа њезина
 — Колико ми је пута казалa,
 Колико ме је свјетовала та —
 Да ништа живо жељно не гледнем,
 Јер огањ живи сукће (руком по челу) одавде. —
 А како да га гледнем друкчије,
 Кад ми је душа тако жељна га
 И букти сва у чежњи жестокој.

(Свирка, пјесма и поцикивање)

А чежњи тој сад све повлађује:
 И свирка, пјесма, жудни поцик — све.

О (тргне се, јер је свирка престала, себи).

О Боже!

Ф (себи). Мајко! Гласа слађана!

Још таквога ми ухо не упи.
 Тим звуком зову Божји анђели
 На рачун душу праведникову.

(Гледне Омера, на опет за се)

Ах! Ал' ме мучи мѹк му толики.
 Та да ми само што проговори,
 И пао би ми терет са срца.

О (погледа Фатиму, очајно).

Што учини то, мајко моја!

Ф (запрепашћено). Што?

О (приђе Фатими и загледа јој се у очи)

Дјевојко дивна! С лица чигам ти
 Што и ти мени сад би требала,
 Ал' не можеш, јер ево Мера (показује руком пред Фатиму
 као да заиста Мерима стоји између Омера и Фатиме) Ту

Заклонила ме сасвим од тебе,
Оградила ме тврдом оградом —

Ф. Ах! Куку мени!

О. Стани, не кукај. —

И нема тога ко би могао
Да растрга ту вјечну ограду,
Да растрга, ил' да је увишти. —
Дјевојко! Дивна несуђенице!
Сад видим, право рече мајка ми:
„Љепоте веће нигдје не има,
Ни замислит' се већа не може“.
Љепота јеси, право веле ти,
Ал' миље право јест и остаје,
Док има само даха у мени,
Мерима мени, а Мерими ја. —
Испросила те мајка за мене
— Не марећ' за то што је Мерима
У срцу моме а у њеном ја —
Довела брзо, брже вјенчала,
А још ће брже нас развјенчати. —

(Свирка, пјесма, поцикивање)

Весели ми се, мајко поносна!
Оженила си сина унагло
И довела му младу по срцу,
Ал' по своме, а не по његовом.
Веселите се, напјевајте се,
И кола лаког наиграјте се,
Док још имате мало времена!

(Станка. Свирка, пјесма и поцикивање престане)

Хај, Мери мила! Шта ми радиш сад?
Да л' мислиш на ме? Или можда што
Необично сад сниваш о мени,
Па брига тешка можда буди те,
И можда мори? — Али не бој се!
Ја не дам да те мори за дуго.
И сјутра ћу је рано растјерат',

Пожурићу се брже него ли
 До сада што је био обичај.
 Пожурићу (застане) — ал' овом ногом не.

(Замасли се, тргне се нагло, руком на срце)

Ал' што је то? (прислушкује) Необично ми је.
 (Зури растресено, па, као да му се привиђа Мерима, живо)
 Шта хоћеш, душо? — Стани! Причекај! (Фатими)
 Дај амо перо! Брзо! Брзо дај!
 Бар можеш рећи: Дворила сам га.

Ф (уплашена, приђе долапу, извади дивит потпашајски и пружи Омеру).

О (узе дивит, приђе долапу и пише, затим смота писмо и пружи га Фатими).

То писмо мајци подај. Оно ће
 Од потворе те сачувати. Чуј,
 Побједљива је врло мајка ми,
 А ти си као сунце чиста ту. (Пође, застане)
 Не — не! Стој! Мери! Стој! (Ухвати се за главу)
 Ах! вјеруј ми,
 Не оклијева Омер! (Растресено се пипа по пасу)
 Сад ће, на!

(Замисли се, па одахне)

Дивота, Боже! — Сад сам слободан!

(Размишља, затим одлучно)

Сад више нијесам дијете! Човјек сам!

Колико снаге у тим ријечима!

Најљепши час ми стиг'о: Човјек сам!

И нема ништа љепше од тога.

„Хајд' жени својој!“ сви ми рекоше.

„Хајд' жени својој! Човјек сада си!“

Па идем. Идем сада слободно.

(Замишљено, као да се оправдава)

Учиних све што лежа до сада

У снази мојој, мајко. Видиш ли?

Сад више снаге нема. Прости ми!

(Опет се пипа по пасу)

Не могу ножем, одузеше га:

„Не пристоји се с њим у ложницу“ —

Ал' ово, (извади етакѠце иза паса и жељно га гледа)
 Мери, к теби води ме, (Испије отров)
 Јер ја и вјера — нераздруживи.

(Погледа Фатиму, себи)

Не — не! Та није! Вјеруј, није, не,
 Фатима није крива удесу,
 К'о анђео је Божји невина!

(Клоне и сруши се у ложницу)

Ф (цикне, ухвати Омера за руку).

Зар тако, срећо?

О (клонуло, подигне главу и загледа се у Фатиму).

Нијеси крива ништ'.

(Спусти главу, изнемогло)

Понес'те ме крај двора Мериног,
 Пред Меринијем двором спустите,
 Нек мртвога ме Мера цјелива,
 Кад живога јој не би суђено —
 А теби свака срећа од — Бо-га!

(Издахне. У тај се трен силно заори свирка, пјесма и поцикивање)

Ф (врисне и звјера, сва престрављена).

У помоћ! Мајко! (Отвори врата и виче напоље)

Брзо, у помоћ:

(Свирка, пјесма и поцикивање престане)

У помоћ! У помоћ! Помозите!

(Зачује се граја, па нагло улазе уплашени: Хатуша, Имиша, Ђулсима,
 Илвија, Алија, Селим и Али-бег, а за њима нагрну сватови)

ОСМА ПОЈАВА.

Пређашњи и Хатуша, Имиша, Ђулсима, Илвија,
 Алија, Селим, Али-бег и сватови.

Хат (престрављено). Што би? Што зовеш тако очајно?

Ф (клоне Хатуши у наручје).

Гле, несуђена моја свекрво! (Показује)

Хат (пусти Фатиму, врисне, сагне се Омеру и прислушкује).

Што би му сада?

Али-б (прихвати Фатиму). **Шта је?**

Ф. **Погледај.** (Показује).

Хат (цикве и скочи као бијесна, Фатими).

Ах, несрећнице! ти га умори!

И ти му испи душу, вјештице!

Ф (у највећем болу и пријегору).

Не, несуђена мајко, ја, већ ти,

Што недраго на силу испроси,

А Мериму је млађан волио

К'о она њега. (Приђе долапу, извади лист и пружи га Хатуши)
Ево, читај лист.

Хат (узме лист, прегледа га).

Да, то сам знала. (У највећем болу) **Али озбиљно**

Не узех никад. (Бије се у прси)

Куку! (Падне крај Омера)

Али-б (Хатуши).

Не кукај,

Јер тим ти гријех већи. (Фатими, држећи је за руке)

Мир и ти,

Јер тебе не ће с тог осудити.

(Завјеса пада)

ПЕТИ ЧИН.

Улица испред Диздаревића двора.

Позорница је као Промјена у првом чину. Емина, Хајрија и Есма излазе, у разговору.

ПРВА ПОЈАВА.

Емина, Хајрија и Есма.

Е (пријазно Есми).

Испитаћу је; Есма. Пристане л',
Ти знаш да не ћу бити противна.

Ес. Емина, доста. Овај поход ме
За сада сасвим задовољава,
А не ћу да сам лакомица ја.

Е. То име теби ја не придајем.

Ес. Ни ти?

Х. Ма како бих —

Ес. Е, добро, де.

Ја задовољна сада полазим.

Ал' други пут још задовољнија

Опростићу се, (Емини умиљавајући се) је ли?

Е. Може бит',

Нек само моја Мера пристане —

Ал' ја је не ћу —

Ес. Приморавати.

Разумијем те ја, разумијем.

То ни ја никад не бих радила.

(Залазе лијево, у разговору. У дну из ружика долази Мерима и оде на улицу)

ДРУГА ПОЈАВА.

Мерима сама.

М (на улици, извири лијево, па онда десно, као мало брижно).

На коју ли су страну отишле?
 Ах, ко је, Боже, ова странкиња?
 Говорила је тако слађано,
 И тако љупко, тако мило све,
 На милу да ме мис'о наводи:
 То мора да је мајка злата мог,
 Па дошла да се о свем распита,
 О мени ипак понајвише — да. —
 Ах, што ли јој је мајка казала?
 Шта нагађам? Шта беспосличим ја?
 Хе, ал' је мила беспослица та!
 Нагађање о драгом драго је,
 И ако згара душу жељану. (Као да се домишља)
 О прошњи мора да је била ријеч!
 По свему видим — само нејасно,
 Ал' данас ће се све разјаснити
 Кад златно моје сунце огране
 И освијетли мени свијет мој.

(Обазре се по цвијећу)

Ах, да ми је већ ту! (Загледа се, разрадовано)

Та иде већ! (Извирује)

Ал' не може. Та још је прерано. —
 Чудновато је с тијем временом:
 Штогод га мање имаш, теже ти,
 А што га више имаш, лакше ти.
 Та тежа су ми два три часа та,
 Нег све седам то дана минулих.

(С лијева се појави Емина и Хајрија, застајкујући у разговору)

Ах, ево сеје с мајком! Враћа се!
 Да хоће сад, па да ми причају,
 Што говори им ова странкиња. —
 Ал' ја их не ћу за то питати,

ер то не стоји лијепо дјевојци.
То Мера зна и ради по томе.

(Оде замишљено и зађе у ружик. Одмах се зачује тихо пјевуцање:
Најдражи си, најљепши си ми ти
Од свију дана дане данашњи,
Најдражи си, најдраже водиш ми.
У то се с лијева враћају Емина и Хајрија, у разговору)

ТРЕЋА ПОЈАВА.

Емина и Хајрија.

Хај (застане с Емином и слуша пјесму).

Е, јадна моја, јадна сестрице.
Та пјева пјесму дану данашњем,
А не слути што он јој доноси. —
Еј, не било те нигдје невјеро,
Ти невјеро, ти, лажо, Омере!

Е (брижно клима главом).

Чим љепшу видје, Мери остави.

Хај. Та није љепша мајко, видјех је,
Ал' одијева се скупоцјеније
И кити ти се, мајко, богато,
Па луду, младу очи однесе;
Господство опет, сјај богаташки
Залудјело је стару мајку му.

Е. О дуга косо, кратка памети!
За богатством се та помамити!
То правовјерка није, види се.

Хај. А оно прије учини ми се,
Кад уходица тамо бијех ја,
Да прилике нам љепше не треба
За Мериму. А гле ти сава те! —
Ал' Омера ти не разумијем.

Е. А како, кћери?

Хај. То што учини.

Е. По материној вољи мора он.

Хај Зар мислиш да је натјерала га?

Е. Па натјерала, морао је он,
А то му као сину приличи.

Хај. Ал' унесрећи два живота тим. —
Све мишљах, не ће с' сбистинити,
Ал' истина је, црна истина:
Фатиму синоћ му доведоше,
А наша Мера ништа не слуги.

Е. Безазлено пјевуца.

Хај. Нада се
По обичају да ће данас јој
Ту Омер доћи. Мајко, чујеш ли?

Е (тужно, замишљено).
Та чујем, кћери, ал' да не чујем.

Хај (више као за себе).
Ал' чекај стара охолице ти,
Осветиће се теби охолост.

Е. Та пусти, кћери, сада готов чин.

Хај. Ал' што ће Мера када чује то?

Е. Нек мирно сноси своју судбину.
(Мерима се појави на вратима)

Хај. Гле, ено је.

Е. Не збори о томе.

ЧЕТВРТА ПОЈАВА.

Пређашње и Мерима.

М (стане на вратима извири десно и лијево, спази Емину и Хајрију и истрчи, радосно, пред њих).

Ах, вратисте се, испратисте је! (Себи у заносу)

То мора да је мајка злата мог.

Та данас ће ми драго рећи све.

Е (мирно озбиљно). Зар не можеш нас тамо чекати?

М (умиљавајући се).

Не могу, мајко,

Е. То не приличи.

На улицу толико изаћи —

М (изненађено погледа сад Емину, а сад Хајрију).

Пред својом кућом да не приличи?
Па преда те и сеју дошла сам.

Е. Ти видје ону жену сада?

М.

Да,

Па шта?

Е.

Да — да: Па шта?

М

(безбрижно, весело заокупи).

Да, мајко, шта?

Што жели она жена?

Е.

Причекај,

И то ћеш знати.

М.

Можда, мајко, знам —

То Омерова мајка? Је ли?

Е.

Не.

М

(пусти Емину, мазно, као да се љутнула).

Ја онда више за њу не питам.

Е

(брзо, изненађено). За Омерову мајку?

Хај

(изненађено).

Боже мој!

М.

Не — не. Ја за ту жену не питам.

Е.

А зашто?

М.

Зато.

Е.

Како?

М.

Никако.

Е.

Ма реци, кћери, да и мајка зна.

М

(као одсјечено). Јер Омерова мајка једино

За мене може распитивати.

И ако није била она већ,

За који дан је ту — и онда ће

— За дуго не ће бит' — у прошњу ће.

Е

(све изненађеније).

У прошњу?

Хај (зачуђено). Сестро?

М (безбрижно). Што се чудите?

Већ данас ћете и то сазнати.

Е (као за себе, уздахне).

Већ данас?

М. Данас! (Загрли Емину)

А што уздишеш?

Е. Што уздишем? Та брига мори ме.

М. А каква брига?

Е. Кажу, шта би ти,

Да Омер сада тебе остави?

М (мирно, безбрижно).

То не ће никад.

Хај. Не ће?

М. Не ће, не.

Е. Ал' ако ипак буде?

М. Не може.

Е. Ал' ако јест?

М (се ни најмање не зачуди, него истим миром).

Шта (нагласи) ако јест?

Е. Па то,

Да за те више, кћери, не мари.

М. Не збори то што бити не може.

Јер вјера нам је нерастрзива.

Е. И вјерујеш му да ће данас доћ'?

М. Ти истом штогод —

Хај (мирно). Није штогод, не.

Е. Је л' обећао?

Хај. Заклео ти се?

М. А што ће мени обећавање
И заклетва ми шта ће његова,
Кад испод чела неба ведрога,
На очи му, на двери раја мог,
У чистој души јасно видим све?

Па што да тражим ја што имам већ,

И да за оно питам зашто знам?
И баш да хоћу, не бих могла ја,
Јер срце сваку ријеч устави
К'о сувишну.

Е. Разумијем те ја.

Ал' ако ипак данас не дође?

М. Изостао још није никада.

(Загледа се као да заиста види Омера, радосно)

У души ја га видим.

Е. Заиста? (Хајрији, тихо)

Што велиш сад?

Хај (тихо Емини). Поштедимо је још.

М (загледала се десно). Да — прерано је још за долазак,

Не долази у ово доба он —

Ал' слуги ми се као да је ту.

(Немирно разгледа око, као да осјећа нешто необично мило)

И ако није ту, ал близу је.

(Окрене се ружику, разгледа као да нешто извирује, па удише дубоко)

Ха! (разрадовано) мѝри ружа, драго близу је!

Хај. Утварање је, сејо, нема га.

И кад би могло бити, рано је,

Разумијеш ли, Мери?

М. Нека је!

Па нек је рано, може бити све.

Чуј, није, сејо, то утварање,

Већ истина је, жива истина!

Ту (руком на срце) осјећам.

Хај. Што, Мери, осјећаш?

Ту (руком на ружик) осјећам близину драгога.
(Дубоко удише)

Кадгод овакав руже шире мѝр,

Да шире груд ми, срце закуца,

По куцању ја томе осјећам

Да моје драго амо ближи се.

Хај А што би ти, да ко донесе глас

Да Омер више за те не мари?

М (ни најмање неузнемирено).

Ја, сејо?

Хај. Да.

М. Па ништ'.

Хај. Ал' што би ти,

Да чујеш да је другу изабр'о?

М. Па опет не бих ништа рекла.

Хај. Чуј:

Ал' да се синоћ он оженио?

М. Ал' не шали се, сејо, молим те,

Јер такве шале —

Хај (брзо). Не миле. ти се.

То вјерује ти сеја. Вјерује.

Е. То није шала.

М. Мајко, не вјеруј,

А ни ја ти не могу никоме

Да вјерујем, већ само (руком на срце) ОВОМЕ,

Јер оно, мајко, куца истину.

Е. А мајци својој?

М. Вјеровала бих

Да срце ништа мени не каже,

Да ћути бар, ал' разговијетно — — —

(нуди Емини)

Прислони ухо, мајко, (нуди Хајрији) сејо, чуј,

Откуцава ми: драго долази.

(Окрене се ружику, удише дубоко, руком на срце)

Да није само, (погледа сунце) видиш, прерано —

Е (клима главом, здбринуто).

Да — прерано —

М. Па нек је прерано,

Он долази!

Хај (погледа Емину забринуто, Мерими). Ал' како?

Е. Никако.

М. Ал' долази! И руже говоре!

(Разрадовано, као да се сјетила, Хајрији)

Ти питаш: Како? А ти сада чуј:

На прошњу мајку милу испраћа.

(Десно се у дну зачује граја, Хатуша се појави десно у дну и звјера очајно)

Хај А што је то?

Е. Извири, Хајрија.

Хај (пође десно и спази у дну Хатушу, враћа се брзо, врло узнемирено)
Ев' Омерове мајке!

Е. Куда ће?

М. Ах! Мајко! Сејо! Слутња с' истини!

И сада ћете увјерити се

Да ово срце куца истину:

Јер понајприје испитивање,

Па онда одмах прошња долази.

(У дну се десно појави спровод: Хоџа и носиоци, Шериф, Алија Селим, Ибрахим, Етем, Халил, Мухарем, Јонуз и други у спроводу. Носиоци се почешће мијењају)

Е. Утварање је. (Граја се чује све ближе. Емина пође десно и врати се брзо, узбуђено) Спровод некакав!

Уклонимо се! (Мерима и Хајрија улазе и стану код врата извирују) Грдне жалости!

То мора да је момче млађано. —

И откиде се грана бисера.

А чија ли се мајка уцвијели!

(Хатуша, зурећи непрестано изнад ограде, изађе напријед. Емина спази Хатушу, себи)

Шта ова звјера?

Хај (извири и спази Хатушу). Тражи некога
(Спровод изађе напријед)

ПЕТА ПОЈАВА.

Пређашње, Хатуша и спровод.

Хат (спази Емину, окрене се десно и очајно маше руком Хоџи и носиоцима)
Зауставите! Мерин двор је ту!
(Носиоци спусте носила)

Е. Што хоћеш с њоме?

Хат. Да ме убије!

Ја њену срећу убих! (Јецајући бије се у прси и сруши се крај носила)

Хај (за себе). Шта јој је?

Хо (окренут мртвоме Омеру на носилима).

По задњој твојој жељи ето ти.

Е (Хоџи, узчемирено). Што значи то?

Хо (мирно, показује на Хатушу). Ев' ову питај све:

Оженила га, јадна, несрећно,

И синоћ му довела дјевојку,

Јединицу од нашег сердара —

Е. Фатиму?

Хо. Да.

Хај (искочи на улицу). И Омер мртав то?

Хо. Да, Омер несрећни!

Хај. Јад!

М (врисне, потрчи носилима и пдне на њих).

Сунце!

Е. Јад!

Хо. Мерима му је ова једина

У срцу била. Срце пуно ње.

И молио је мајку, преклињ'о

Да Меру проси. Она не хтједе,

Већ на силу доведе немилу:

На силу проси, води на силу:

На силу вјенча, сведе на силу —

Ал' срце му, Мериме преспуно,

Не може даље муке толико

Издржати, већ — (одмахне руком) пуче под њима

У часу када сила сведе их.

У срцу била жеља једина:

„Крај Мериног ме двора носите,

Пред Меринијем двором спустите,

Нек мртвога ме Мера цјелива,

Кад живога јој не би суђено“.

М (скочи с носила, оде врло брзо у ружик и замакне десно)

ШЕСТА ПОЈАВА.

Пређашњи без Мериме.

Хо (извирује куд замакну Мерима и руком махне мирно за њом).

Нек мирно сноси судбу. Јаде ће
Излијечити јој вријеме чудесно.

(Окрене се носиоцима)

По задњој жељи учињено је —

(Из ружика, десно, појави се Мерима, држи десну руку у њедрима и трчи носилима)

СЕДМА ПОЈАВА.

Пређашњи и Мерима.

Хо. И (застане мирно, достојанствено)

сад је крај.

М (маше носиоцима да стоје) Још није! Није крај!

Још није све по задњој жељи му.

(Спусти се крај носила. Открије покров, загрли главу Омереву, и загледа се подуже у њу)

Да мртвога те Мера цјелива,

Кад живога јој не би суђено?

То посљедња ти Мери порука?!

То не мож' бити, драги! (запиљи му се у лице)

Не може!

Та прије тога мора (извади стакџе из њедара)

ова моћ

Да сједини нас и изједначи.

(Испије брзо отров)

И сада, драги, (у заносу)

једнаки смо ми:

Сад, мртав ти, и Мера издише,

И мртвога те (нагласи)

м р т в а цјелива.

(Пољуби Омера, клоне над њим и издахне)

Хај (притрчи, сагне се).

Мерима! Устај!

Е (сагне се).

Кћери!

Хај (врисне).

Мртва!

Хат (прихвати Емину, тјеши је).

Хо (мирно и достојанствено дигне руке над носила), **Мир!**

(Завјеса пада)

Р а д о в и

објављени

1896. у *Славонској Пожеги* :

Мали приповједач, приче за дјецу, преведене из енглескијех писаца (II. издање 1898)

1898. у *Славонском Броду* :

Мирисни цвјетићи за дјецу, пресађени из енглескијех цвијетњака.

1899. **Слике из малогa свијета**, изабране из енглескијех писаца.

1902. **Бројница** за основне школе (Повластица, број 22 517.) с Упутством.

1908. у *Загребу* :

Бројеви говоре куда воде опојна ноћа (II. и III. издање 1909.)

у *Новом Саду* :

Радиша Павловић, приповијетка из живота српскога народа у Славонији. Наградила и издала Матица Српска из задужбине Јована Наке.

1909 у *Загребу* :

Прво предавање против алкохолизма, приређено за предаваче Друштва Трезвености по предавањима пишчевим I. степена (II. и III. издање 1912. и 1913., а IV. и V. у Биограду 1923. и 1924.)

1911. у Новој Градишки:

Трезвеност је понос мој, приређено за предаваче Друштва Трезвености по предавањима пишчевим II. степена. Издање Штампарове Књижнице против Алкохолизма (II., III., IV., V. и VI. издање 1913. и 1914., а VII., VIII., IX., X. и XI. у Биограду 1921., 1922., 1923. и 1924.)

1919. у Загребу:

Имотски Кадија, трагедија у пет чинова.

1921. у Биограду:

Мртваци — а пријете, глума у пет чинова.
Издање Министарства Народнога Здравља.

1923. **Дари трезвености**, приређени за предаваче Друштва Трезвености по предавањима пишчевим III. степена (II. издање 1924.)

1925. **Војвода Дојчин**, трагедија у пет чинова.

1926. **Омер и Мерима**, трагедија у пет чинова.

приређени за штампу

Приповијетке.

ЦИЈЕНА 20 ДИНАРА